

“ Всесвітня історія фізичної культури і спорту”

Методичні вказівки до лекційних занять
для студентів спеціальності 014 – Середня освіта (фізична культура),
денної форми навчання.

Луцьк 2017

УДК 796.42.001.76(07)
Г 75

До друку _____ Голова навчально-методичної ради Луцького
(підпис) НТУ.

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в
репозитарій Луцького НТУ _____ директор бібліотеки.
(підпис)

Затверджено Навчально-методичною радою Луцького НТУ,
протокол № __ від «__» _____ 2017 року.

Рекомендовано до видання навчально-методичною радою
технологічного факультету Луцького НТУ, протокол № __ від «__»
_____ 2017 року.

_____ Голова навчально-методичної ради технологічного
(підпис) факультету.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри фізичного виховання
Луцького НТУ, протокол № __ від «__» _____ 20 ____ року.

Укладач: _____ В.В. Файдевич, к.пед.н., ст. викладач кафедри
(підпис) фізичного виховання Луцького НТУ.

Рецензент: _____ І.В. Бакіко, к.фіз.вих., доцент кафедри
(підпис) фізичного виховання Луцького НТУ.

Відповідальний
за випуск: _____ С.А. Савчук, к.фіз.вих. та спорту, доцент
(підпис) кафедри фізичного виховання Луцького НТУ.

Всесвітня історія фізичної культури і спорту: методичні вказівки до
лекційних занять для студентів спеціальності 014 – Середня освіта
(фізична культура), денної форми навчання / уклад.
Ф 75 В.В. Файдевич – Луцьк : Луцький НТУ, 2017. – 58 с.

© В.В. Файдевич, 2017

Всесвітня історія фізичної культури і спорту: методичні вказівки до
лекційних занять для студентів спеціальності 014 – Середня освіта
(фізична культура), денної форми навчання / уклад.
Ф 75 В.В. Файдевич – Луцьк : Луцький НТУ, 2017. – 58 с.

Комп'ютерний набір
Редактор

В.М. Маркевич
О.С. Гордіюк

Підп. до друку 2017 р.
Формат 60х84/16. Папір офс. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 2,5. Обл.-вид. арк. 2,0.
Тираж ____ прим. Зам. 122.

Редакційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018 м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – РВВ Луцького НТУ

Зміст

ВСТУП.....	4
1. Олімпійські ігри Стародавньої Греції.....	6
1.1. Зміст грецької гімнастики та агоністики.....	6
1.2. Фізичне виховання в системі освіти і виховання Стародавньої Греції..	14
1.3. Фізичне виховання починалось з 7-8 річного віку в гімнасіях і палестрах.....	16
2. Відродження олімпійських ігор у сучасності. Діяльність П'єра де Кубертена.	
2.1. Передумови відродження Олімпійських ігор сучасності. Піонери відродження Олімпійських ігор. Розкопки Олімпії.	
2.2. Життя та діяльність п. Де Кубертена.	
2.3.Атлетичний конгрес 1894 року та його значення.	20
3. Історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху.	39
3.1.Міжнародний робітничий рух 20-30-х років.	
3.2. Регіональні та континентальні ігри як складова частина міжнародного спортивного руху.	
3.3 Міжнародний студентський спортивний рух, Універсіади.	
3.4. Розвиток неолімпійських видів спорту.	
4. Особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності.	56
4.1. Комерціалізація олімпійського спорту	
4.2. Професіоналізація олімпійського спорту	
4.3. Олімпійський спорт і політика	
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	61
Література	62

ВСТУП

Численні спортсмени і любителі спорту дедалі більше цікавляться історією фізичної культури. Вони бажали ознайомитися з формами змагань, системами фізичного виховання, спортивними ідеалами різних епох, досягненнями, яких були у різні періоди.

Зблизька історичного процесу виділяють цілеспрямовані і планомірні зусилля, які робили люди різних епох у сфері фізичної культури. Сюди відносяться фізичне виховання, вишкіл, гігієнічні і лікувальні рухові вправи, ігри та традиційні змагання. У той самий час фізична культура проявляється як опора виховання й охорони здоров'я, вона також задовольняє потреби суспільства, пов'язані з недостатнім розвитком емоційних уявлень, зняттям напруги, розвагою і збереженням енергії. У кінцевому підсумку, синтез історії фізичної культури відбиває специфічну сферу перетворення природи людиною, формування дедалі більше досконалого людського єства, свідомості і навіть розвиток відповідних традицій, інституцій й організацій.

Область фізичної культури точно як і архітектура, література, мистецтво інші громадські явища, має специфічні закономірності. Ланцюг взаємозв'язків доповнюють такі види соціальної діяльності, що впливають на фізичну культуру, як техніка, військове мистецтво, політика, право, охорона здоров'я, виховання, релігія, естетика, так і рівень культурних потреб, місцеві звичаї й можливості. Отже, якщо ми хочемо зробити певні висновки про минуле фізичної культури необхідно постійно пам'ятати:

а) які були основні завдання фізичної культури, інакше кажучи, як складалася історична практика фізичного виховання і спорту в окремих громадських формаціях;

б) як виявлялися специфічні закони розвитку фізичної культури у умовах визначального впливу суспільних потреб. Як суспільні відносини, пов'язані з фізичною культурою загалом, формують мету, завдання, систему інститутів фізичного виховання і спортивної діяльності, систему коштів. Через

які передавальні механізми фізична культура впливала на суспільні відносини, на формування образу людини даної епохи;

в) що й під впливом яких чинників народжуються, і навіть перетворюються у життя (або відсуваються на задній план) теорії та наукові відкриття, пов'язані з недостатнім розвитком фізичної культури.

1. Олімпійські ігри Стародавньої Греції.

1.1. Зміст грецької гімнастики та агоністики.

У Древній Греції розрізняли два методи застосування фізичних вправ: гімнастику, або загальне фізичне виховання, і агоністику - спеціальну підготовку і участь в змаганнях.

Гімнастика складалася з Палестріки, орхестрики та ігор.

У Палестріку входили різноманітні вправи, що забезпечують всебічну фізичну підготовку. Основу Палестріки становило п'ятиборстві (пентатлон), яке включало: біг на одну стадію - стадіодром (близько 200 м), стрибки в довжину, метання списа і диска, боротьбу. У Палестріку також входили: панкратіон (з'єднання боротьби з кулачним боєм), плавання, кулачний бій, верхова їзда, фехтування, стрільба з лука та ін..

У орхестрику входили різні ритуальні вправи і танці для розвитку пластики і грації, формування постави, красивих форм тіла, красивих рухів тіла, що виконуються зазвичай під музику.

Ігри, в основному рухливі, використовувалися головним чином при заняттях з дітьми. Були ігри з м'ячем (сферистика), колесом, ключкою, палицею, в кості, перетягування, ігри з подоланням опору партнера, утримуванням рівноваги, гойдалки і ін..

З юних років елліни пізнавали смак перемоги у змаганнях. Одним із завдань фізичного виховання було прищеплення навичок боротьби, змагання у силі, спритності, швидкості, витривалості. Цей підхід лежав в основі стрункої системи змагань, яку греки називали агоністики.

Агоністика розпадалася на гімнастичні ігри та змагання, а також мусичні змагання (музика, танці, поезія).

Змагання - агони - проводилися щорічно у всіх грецьких полісах. Вони були неодмінною частиною будь-якого свята і завжди проводилися у присутності глядачів. Деякі з агонів переросли місцеве значення і набули загальногрецький - панеллінський - статус.

Древні греки були язичниками і присвячували агони своїм улюбленим богам. З гімнастичних агонів великою популярністю користувалися Істмійські ігри (в Дельфах) на честь бога морів Посейдона, Панафінейські гри (в Афінах) присвячувалися богині Афіні Палладі. Проте з усіх ігор найбільше значення мали Олімпійські ігри, що проводилися на честь головного бога - Зевса Олімпійського.

Олімпійські ігри проводилися в Олімпії, розташованій в західній частині Пелопоннеського півострова. Тут, біля підніжжя гори Кронос, у долині ріки Алфей, досі запалюється олімпійський вогонь сучасних ігор.

Походження Олімпійських та інших ігор Древньої Греції визначалося матеріальними умовами життя суспільства, його політичним, культурним, військовим розвитком. Одна з головних причин виникнення ігор - потреба у вихованні воїнів, демонстрація переваги військової і аристократичної знаті в області військово-фізичної підготовки.

Перші відомі історії Олімпійські ігри відзначені 776 р. до н.е. Ця дата взята за основу тому, що вдалося встановити з цього часу першого та подальших переможців на іграх. Деякі автори відзначають, що в 776 р. до н.е. відбулися вже 28-е гри. За версією вчених, між Іфітом царем Еліди і Лікургом з Спарти був укладений договір про обов'язкове збереженні божественного світу під час Олімпійських ігор, тривалість договору 27 Олімпіад. Договірні сторони оголосили Олімпію священним місцем, а місяць проведення змагань - обов'язковим періодом світу. На питання про те, чому з усіх спілок міст висунулася саме Олімпія, можна дати у загальних рисах наступну відповідь.

1. Алтій був ритуальним місцем обрання царів.

2. Святилище Гери вважалося одним з найдавніших місць, де відбувалися культові ритуали родючості – змагання з бігу на звання "дівчини року", переможниця уособлювала собою родючість.

3. Олімпія була пов'язана з культом предків, саме тут, за переказами, знаходилися могили Пелопа і Тараксіппа.

4. Це місце пов'язане з культом Зевса, найбільш авторитетного грецького божества.

5. Олімпія була розташована в легкодоступному і захищеному місці.

6. Зважаючи нечисленності жителів Пізи не загрожувала небезпека, що в області відправлення культових обрядів вони спробують досягти політичної гегемонії.

7. В епоху розквіту ігор Олімпія користувалася підтримкою Спарти - одного з найбільш могутніх полісів.

В Олімпії до того часу було побудовано п'ять стадіонів. Два перших - древнього періоду ігор і іподром для кінних змагань.

У 776 році до н.е. зафіксовано ім'я тільки одного переможця - Кироибоса, атлета з міста-поліса Еліди, який виграв змагання з бігу.

На Олімпійських іграх давнього періоду не могли брати участь в змаганнях жінки, неповноправні громадяни, варвари і ті, проти яких було порушено кримінальну справу.

Напередодні проведення Ігор припинялися всі звади і війни. Ніхто не мав права вступити на територію Олімпії зі зброєю. Порушника чекав суворий штраф - дві міни сріблом (близько 27 кг чистого срібла). Але страшніше руйнівного штрафу був проклін, що боги посиляли на порушника олімпійського перемир'я. Суворому покаранню піддавалися і люди, що образили подорожанина, що йде на олімпійське свято, їх чекало відлучення від Ігор на дві Олімпіади!

Виступати на Іграх - це була велика честь і відповідальність. Кожен атлет повинен був 10 місяців готуватися в будинку і ще місяць тренуватися в Олімпії. Та не як-небудь, а дуже завзято. За майбутніми олімпійцями уважно і строго

спостерігали елладоніки - судді і розпорядники Ігор. Вони не тільки відповідали за підготовку атлетів, але й стежили за тим, щоб місця змагань були в надійному порядку. Елладоніки нагороджували переможців і накладали штрафи на винних.

Програма Ігор була цікавою і різноманітною. На перших Олімпійських іграх атлети змагалися тільки з бігу на дистанції 192,27 м. Вона називалася "стадій". Від цього слова і походить назва "стадіон". Від століття до століття програма Ігор поповнювалася іншими видами: стрибки в довжину, метання, кулачний бій і боротьба. Переможці нагороджувалися вінком з оливкової гілки. Найважчим і популярним було п'ятиборство - пентатлон.

Методи підготовки і стиль змагань визначалися особливостями тодішнього військового мистецтва і містифікувати уявленнями про фізичні можливості людини.

Змагання з бігу відбувалися не по круговій доріжці, а по прямій туди і назад між місцем старту та знаходяться в кінці дистанції вівтарем.

Спочатку вся програма змагань укладалася в один день. Але поступово, у міру того як Ігри ставали усе більш важливою справою в житті Греції, змагання стали тривати п'ять днів. У храмах перед відкриттям Ігор всі учасники давали олімпійську клятву і приносили жертви.

Римська епоха принесла Олімпійським іграм багатонаціональний характер, сім століть в Іграх брали участь тільки греки, а потім у них отримали право змагатися атлети із Сирії, Олександрії, Вавилону і ін..

Олімпійські ігри проводилися безупинно 1170 років. На ці змагання спортсмени збиралися 293 рази.

Ознаки змін у фізичній культурі в Афінах виявилися вже в V в. до н.е. Саме тоді вперше виявилось хитким панування головної класової бази Олімпізму - аристократії і його системи вимог.

Все більша кількість міст почали наймати за гроші атлетів, щоб підтримувати ореол колишньої слави. На 98-ій Олімпіаді (388 р. до н.е.) вибухнув скандал, пов'язаний з підкупом спортсменів. Виявилося, що

суперники фесалійського кулачного бійця Евнола за різні грошові винагороди поступилися йому дорогу до олімпійського вінка. Пізніше підкуп отримав широке поширення. У побут увійшло нове поняття для позначення учасників змагань. Тепер їх стали називати атлетами (беруть участь у змаганнях за винагороду). Поява і розповсюдження християнської релігії, що боролася проти язичницької віри і проповідувала аскетизм, спричинило за собою припинення Олімпійських свят. У 394 році римський імператор Феодосій першим видав едикт про заборону Олімпійських ігор. Спортспороди були зруйновані, а землетрус стер Олімпію з лиця Землі. Ідея Ігор була віддана забуттю на 1000 років.

Зародившись в Стародавній Греції у VIII столітті до н.е., ОІ регулярно проводились більше тисячі років, являючи собою одну із найважливіших частин елінської цивілізації.

Історичні корені ОС йдуть в глибоку давнину, коли племена, пізніше названі грецькими, почали заселявати Балканський півострів і розташовані поряд з ним острови наприкінці III – початку II ст. до н.е. В першій половині II ст. до н.е. на острові Крит розвивається фізична культура, близька до тієї, яка виникла у скіфських народів і в Єгипті. Гімнастичні й акробатичні вправи, кулачні бої, боротьба, ігри з биками – були основним змістом спортивних програм, підготовлених для розваги глядачів під час свят і ярмарок.

Багаточисельні знахідки археологів на острові Крит та в інших областях розповсюдження мінойської культури свідчать про включення в програми святкувань змагань з кулачного бою, боротьби, акробатичних вправ. Уламки гіпсових барельєфів зі сценами кулачного бою і боротьби з палацу м. Кноссе – одного з центрів егейської культури, який розташований в центрі північної частини о. Крит, не тільки добре передають напружений характер змагань, але і свідчать про наявність деяких правил, спортивної форми. У борців були шоломи, які застосовувались в битвах, у боксерів – рукавички.

При розкопках в палаці в Агна-Тріада було знайдено посудину для пиття у вигляді рогу, виготовленого в пізній мінойський період (1550-1500 р. до н.е.).

На посудині художник відобразив найбільш драматичні моменти кулачного бою: один атлет з потужною м'язовим рельєфом наносить вирішальний удар, а повержений суперник спершу опускається на коліна, а потім падає на землю захищаючись з останніх сил ногами від нового удару.

В середині II ст до н.е. після злиття груп ахейських і егейських племен відбувається поступове формування грецької нації. На північ від о. Крит, на Балканському півострові, починається мікенський період розвитку Греції, відомий своїми досягненнями в області архітектури, мистецтва, фізичного виховання.

Пам'ятки гончарного мистецтва XVI-XIV ст. до н.е. свідчать про інтенсивний розвиток спорту, де поряд з тими видами, що існували на о. Крит, з'являються і розвиваються нові – біг, перегони на колісницях. Цей період – період сміливих починань, незалежності й свободи, прагнення до досягнень у різних сферах життя, у тому числі й у сфері фізичного й духовного вдосконалення людини.

У мікенський період не лише проявився зв'язок змагань із магічними обрядами, які були присвячені Сонцю, релігійними присвяченнями, похоронними обрядами, але і сформувався особливий духовний світ

Стародавньої Греції, що принципово відрізнявся від того, який панував на Сході, — світ сміливих починів, незалежності і свободи, прагнення до досягнень в різних сферах життя, у тому числі і у сфері фізичного і духовного вдосконалення людини

Однак у XIII ст. до н.е. багата мікенська культура була знищена ордами войовничих диких племен, які прийшли на Балканський півострів з більш північних районів Європи. Поселення були пограбовані і спалені, корінне населення майже повністю знищене.

В кінці X ст. до н.е., спустошені в XIII ст. до н.е. ці території були знову заселені. Утверджується нова політична структура "місто-держава" – поліс, які поступово перетворюються в центри економічного, політичного і культурного життя Стародавньої Греції.

Кожне з міст-держав мало свій політичний устрій, структуру господарства, систему освіти й виховання. Наприклад, Спарта являла собою мілітаристську державу, а в Афінах був демократичний устрій.

Самооборона полісів і утримання в покорі підвладних верств населення зробили життєво важливим перехід до фізичної підготовки у спеціальних закладах. Племінні форми несистематичного військового навчання були замінені підготовкою, яка відповідала специфічним особливостям полісів, їх географічному положенню, місцевим видам озброєння й традиціям культу.

Про стан спорту у Стародавній Греції у IX-VIII ст. до н.е. можна робити висновки за творами її поетів, в першу чергу, Гомера і Гесіода. В їх творах знаходимо опис такого суспільства, де спорт увійшов у всі ланки життя: молоді люди активно займалися фізичними вправами; полководці і герої змагалися, щоб отримати перемогу; натовпи народу спостерігали за змаганнями.

Захоплення спортом яскраво описується в "Іліаді" і "Одісеї". Всі гомерівські герої бажають відзначитися у змаганнях, кожен з них добре володіє різними видами спорту і хоче стати переможцем. Популярність у спорті залишила свій слід і в мові: стали істотними для визначення відстані вислови "один кидок диску" або "один кидок спису".

Відомо, що боротьба й кулачні бої, змагання на колісницях і в бігу були широко розповсюджені в мікенську епоху. Очевидно, тоді ж виникло фехтування. Інші види змагань – стрибки, метання спису, стрільба з лука, про які пише Гомер, виникли вже після занепаду мікенської культури.

Пізніше інших почали проводитись змагання у стрибках, тому що вони згадуються в "Одісеї", але відсутні в "Іліаді".

В архаїчний період старогрецької історії (VIII - VI ст. до н.е.) розвиток тієї сфери, яка, використовуючи сучасну термінологію, охоплює фізичну культуру і спорт, відбувався під впливом політики, характерної для різних держав-полісів, а також поглядів, що сформувалися в різних прошарках суспільства. Наприклад, в Афінах достатню кількість засобів і часу для занять спортом мала в основному, аристократія. У її середовищі сформувалась потреба в

цілеспрямованому тренуванні сили, витривалості, спритності, в оволодінні мистецтвом верхової їзди.

У цьому ж середовищі сформувалося поняття "арете", яке спочатку ототожнювалося з такими якостями людини, як сила, сміливість, фізична підготовленість, відвага, героїзм, а надалі розширилося і охопило ще і такі риси, як благородство, вихованість, ввічливість.

Інший сенс в поняття "арете" вкладався в Спарті, населеній дорійцями, що зруйнували там стародавню культуру і цивілізацію. Спарта була мілітаристською державою і займала відособлене місце серед грецьких полісів. Тому і уявлення спартанців про ідеал "арете" були пов'язані з мужністю і доблестю в битві.

Слід відзначити, що на інтенсивний розвиток спортивних змагань в Стародавній Греції великий вплив зробив найважливіший елемент життя і культури стародавніх греків – агоністика – принцип змагальності, який реалізувався в різних сферах життя (праці, мистецтві, спорті) з метою досягнення найкращого результату, прославлення сфер діяльності, збільшення особистого престижу і слави міст-держав. Агони – змагання, в різних сферах діяльності.

В історії Стародавньої Греції існує велика кількість легенд пов'язаних зі змаганнями художників, музикантів, поетів і навіть матерів.

Глибоко укорінений змагальний дух греків часто проявлявся у формі різних конкурсів, які були дієвим чинником прогресу Стародавньої Греції, забезпечуючи появу унікальних творів. Музиканти і поети, художники і скульптори, філософи і оратори боролися за першість — головну нагороду, яка дозволяла їм відчути радість перемоги.

Таким чином, створювалася атмосфера справедливості, в якій людина мала можливість демонструвати свою майстерність, заслуги і виборювати першість. Перевага тіла і духу в такій атмосфері була поставлена вище за походження і багатство. Багато поетів, художників, філософів, скульпторів, ораторів завдяки

змаганням і конкурсам досягли масштабного суспільного визнання і високого суспільного положення, не зважаючи на своє родове походження.

Виховання спортивного духу в Стародавній Греції ґрунтувалося на тому ж фундаменті, що й інші культурні цінності грецької цивілізації. І головним серед них було звільнення людини від деспотії. Людину вчили вірити в себе, у власні сили і можливості, у високі цінності людського життя. Людина розглядалася як видимий образ божества, оскільки боги у греків були наділені людськими рисами.

Тілесна досконалість, фізична і духовна сили для греків були вищими еталонами, які, як правило, виявлялися і реалізовувалися на спортивних аренах.

Дух змагання, прагнення до першості і переваги породжували постійну боротьбу за владу в окремих містах-державах, конфлікти і війни між багаточисельними містами і були рушійною силою для завоювання і освоєння нових територій.

Серед безлічі як позитивних, так і негативних сторін постійного суперництва, характерного для стародавніх греків, важливу роль поступово зайняли атлетичні змагання, що набули ідеалізованої форми і стали важливою складовою частиною культури, в якій відкрите, чесне і справедливе змагання в боротьбі за першість було чеснотою і зразком для наслідування. Саме такий підхід до змагань атлетів був характерний для архаїчного і, особливо, класичного періодів в історії Стародавньої Греції. Він повною мірою проявився при проведенні Олімпійських ігор і інших грецьких змагань і значною мірою був втрачений в період Римської Греції.

Сучасна спортивна термінологія багата грецькими термінами: атлет, стадіон, гантелі, диск, іподром, гімнастика та ін. У той же час стародавні греки ніколи не вживали слово "спорт", яке виникло від стародавньофранцузького слова *de sport* із значенням розваги, а користувалися словом "атлетика".

Цікаво знати:

1 Атмосфера гострої конкуренції, змагальності і протиборства, без врахування якої не можливо зрозуміти спосіб життя стародавніх греків і їх

культуру, природно витікала з міфів. Відомо, що олімпійським богам була властива конкуренція, пристрасть до змагань. Зевс звільнив Олімпію від влади Кроноса, Аполлон Дельфи від Піфона. Посейдон змагався з Аполлоном за Дельфи, а з Афінною — за Афіни. Чим іншим, якщо не конкурсом краси, був знаменитий суд Паріса, що вирішував, кому з трьох великих богинь віддати яблуко, призначене найпрекраснішій? А скільки разів смертні жінки кидали виклик богиням, наважуючись змагатися з ними своєю красою або мистецтвом рукоділля, як це зробила зухвала Арахна, яка бажала перевершити в прядінні і ткацтві саму богиню Афінну. Одисей добився Пенелопи, перемігши всіх суперників у змаганнях в бігу, а Пелопе-Гіподамії - перемогою в перегонах на колісницях.

1.2. Фізичне виховання в системі освіти і виховання Стародавньої Греції

В атлетиці Стародавньої Греції, як і в сучасному спорті, основна увага відводилася змаганням, яскравим спортивним подіям, відомим атлетам. Що ж до буденного спортивного життя, то воно протікало менш помітно — на спортивних майданчиках і в палестрах і залишило про себе лише уривчасті, в основному, непрямі відомості.

Старогрецька філософія, як вже наголошувалося, зводила в найвищу цінність досягнення людської особистості, гармонійне поєднання у ній фізичних, моральних й інтелектуальних якостей, постійне прагнення до суперництва, бажання бути кращим. Ці положення філософії і зумовили ту роль, яку відіграли фізичне виховання і атлетика в культурі стародавніх греків і відношення до цієї сфери діяльності в їх суспільстві.

Перше, чому навчали молодь в Стародавній Греції, — це навички читання і писемності, пізніше — вокальним умінням (співу) і грі на музичних інструментах. Про велике значення, якого стародавні греки надавали музиці, свідчить те, що музичні інструменти і пісні використовувалися для супроводу танців, що, за словами Платона, єднає людину з богами і відрізняє її від тварин.

Вельми важливе місце в освіті старогрецької молоді (зокрема, в Афінах) займала гімнастична і атлетична підготовка. Про роль, яку відігравали ці складові в Стародавній Греції, свідчать і твори багатьох видатних представників старогрецької цивілізації, що зайняли особливе місце в світовій культурі і науці.

В основу стародавньогрецької системи освіти і виховання був покладений синтез розумового і фізичного вдосконалення. Освіта включала три однаково важливих частини: інтелектуальну, музичну і фізичну. В результаті освіти і виховання молоді люди повинні були знайти рівновагу тіла і духу, досягти ідеалу — єдності краси і добра.

Найвищого успіху стародавньогрецька система освіти й виховання досягла в IV ст. до н.е., дякуючи софістам, які стали першими вчителями-професіоналами. Софісти добре знали історію спортивних змагань, найбільш цікаві події ОІ, прізвища переможців.

Особливо великих успіхів грецька школа досягла в риториці і філософії, дякуючи знаменитій школі риторики, яка була заснована у 392 р. до н.е. Ісопратом і не менш відомій Академії Платона, відкритій у 397 р. до н.е. Хлопчики в Стародавній Греції повинні були мати трьох вчителів – граматика, кіфариста і педотриба. Граматик навчав читанню і письму, а також рахунку, пізніше допомагав дітям вивчати твори поетів і письменників, в першу чергу Гомера і Езопа. Кіфарист навчав грі на кіфарі й лірі, пісням і гімнам. Під керівництвом педотриба – вчителя гімнастики – діти займались фізичними вправами, тренувались, змагались в бігу, стрибках, метаннях та інших видах, маючи надію досягти високих показників, перемогти у великих спортивних іграх.

Спочатку вправи і змагання хлопців проводилися на відкритих майданчиках. Назва таких майданчиків — "дромос" (з грецької йготоз — місце для бігу) — характеризує і основну спрямованість фізичного виховання. Пізніше фізичне виховання перекладалося на міські майданчики — в палестри — дворічні або трирічні школи для 13-15-річних хлопчиків, в яких навчали

боротьбі, бігу, стрибкам, метанню диску і спису, плаванню, а також проводили бесіди на політичні і етичні теми.

Одночасно з палестрами відкриваються і гімназії — навчально-виховні установи, в яких займалися гімнастикою, а також навчалися політиці, філософії, літературі.

Поступово відбувається змішання двох напрямів фізичного виховання, характерних для палестр і гімнасій. Гімнасії стають основними центрами фізичного виховання, в яких розміщуються приміщення для боротьби (палестри), бігові доріжки, зали для кулачного бою, басейни, лазні, приміщення для масажу та ін.

В системі античної гімнастики виділяли три частини:

□ ігри, які застосовувались у підготовці дітей (рухливі ігри, ігри з м'ячем, вправи з предметами – обручем, диском, списом та ін.);

□ палестру (це слово походить від назви залів, де проводилися змагання борців) – система фізичних вправ з програми пентатлону (біг, стрибки у довжину, метання спису, метання диску і боротьба), доповнені плаванням, веслуванням, кулачним боєм, стрільбою з луку, бігом зі зброєю та ін.;

□ орхестрику – вправи, в основі яких ігри з м'ячем, акробатика, ритуальні, обрядові і побутові танці.

Кожна з цих частин мала своє призначення: ігри застосовувались в процесі фізичного виховання дітей; палестра визначала основний зміст фізичного виховання молоді; орхестрика була доповненням до палестри і вирішенням задачі розвитку спритності, підготовки до тренувальних занять і змагань.

1.3. Фізичне виховання починалось з 7-8 річного віку в гімнасіях і палестрах.

По досягненню 15 років фізичне виховання в гімнасіях набувало спортивної спрямованості. Тут, поряд з п'ятиборством, юнаки займалися боротьбою, кулачним боєм і плаванням. Юнаки з багатих родин займалися в

гімнасіях і до 18-20 років, де вони продовжували удосконалення в різних видах спорту.

Слід зазначити, що здобування освіти в Стародавній Греції було винятковою перевагою вільно народжених громадян. Рабам заборонялося займатися вправами, що розвивають фізичну силу і витривалість, тренуватися в палестрі і брати участь в змаганнях. Навіть у державах-містах, де раби мали більш менш широкі права, їм заборонялися відвідини гімнасіїв.

Про значення фізичної культури в Стародавній Греції свідчить те, що людина, яка не вміла писати і плавати греками вважалась "тілесною і розумовою калікою". Платон називав кульгавим кожного, у кого розум і тіло були розвинені непропорційно.

В місті Пеллене юнак міг дістати громадянські права лише витримавши іспит з атлетики. Еліни казали: "спочатку необхідно побудувати міцну посудину, а потім вже наповнювати її вином просвіти". Рабам було заборонено займатися вправами, які розвивали силу, витривалість, тренуватися в палестрі, брати участь у змаганнях.

Якщо система виховання в Афінах мала різнобічний характер і поєднувала в собі розумове, духовне й фізичне, то в Спарті виховання носило виражений військовий характер. При цьому виховання дівчат мало в чому відрізнялося від виховання хлопчиків. Таке відношення до виховання багато в чому обумовлювалося структурою населення Спарти, що істотно відрізнялася від тієї, яка була в Афінах. Якщо в Афінах близько половини населення складали вільно народжені громадяни, то в Спарті більша частина населення складалася з рабів. Природно, що утримати владу в таких умовах можна було лише військовим режимом.

В Спарті, як і в Афінах, система фізичного виховання починалося з 7 років. У 15 років підлітки включалися в групу ейренів. Фізична підготовка будувалась на основі п'ятиборства, кулачного бою і боротьби. Разом з юнаками навчалися й дівчата. Систематична фізична й військова підготовка здійснювалася у Спарті до 30-річного віку.

У 18-річному віці спартанці виходили з розряду хлопців і ставали кандидатами, які несли службу, подібну ефебам в Афінах. У віці 25 років 8 спартанці вступали в регулярну армію. І лише в 35-річному віці вони потрапляли в розряд дорослих і отримували право вести власне господарство.

Окрім повсякденних вправ, в Спарті для того, щоб привчити хлопчиків і юнаків переносити біль, застосовувалося досить жорстоке щорічне випробування: їх сікли бато́гом перед ві́тарем Артеміди. Не дивлячись на те що таке випробування (до крові) було досить болючим, ті, хто піддавалися йому, жахаючись ганьби, не мали права ні плакати, ні просити про помилування, хоча і бували випадки, коли хлопці вмирали від таких побоїв.

В містах на о. Крит громадяни турбувалися про таке виховання дітей, яке дозволяло б всебічне інтелектуальне і фізичне виховання органічно поєднати з військовою підготовкою.

Греки уважно слідкували за тим, щоб вся система виховання, у тому числі і фізичне, органічно поєднувалась з суспільно-політичною структурою кожного міста-держави (полісу).

Різні спортивні змагання і в першу чергу ОІ суттєво впливали на характер фізичного виховання, яке поступово втратило виражений військовий характер. У ньому з'явилися елементи естетики, видовищності, виразності рухів і їх ефективності, що забезпечували успішний виступ в атлетичних змаганнях.

Цікаво знати:

Сократ — видатний старогрецький філософ, особливу увагу у своїх працях приділяв розгляду людини, — був прибічником здорового способу життя, загартовування і використання фізичних вправ.

Платон, найбільш відомий учень Сократа і вчитель Арістотеля, вважав, що до 10-річного віку основним компонентом виховання дітей повинно бути саме фізичне виховання, а з 11 років їх повинні навчати писемності і читанню. Платон вимагав не лише від юнаків, але й від дівчат займатися різними видами атлетики: бігом, боротьбою, стрільбою з лука, верховою їздою. Особливе місце

виділяв танцям і боротьбі. Проте основою фізичного виховання він, все ж, вважав, біг.

Велику увагу фізичному вихованню і атлетиці приділив в своїх працях Арістотель. Він, як і Платон, вважав, що в процесі виховання первинним є розвиток тіла, а потім — душі. Він писав: "Зрозуміло, що в справі виховання розвиток навиків повинен передувати розвитку розуму і що фізичне виховання повинне передувати вихованню розумовому. Звідси витікає, що хлопчиків потрібно віддавати в руки вчителів гімнастики і педотрибів: перші приведуть в належний стан їх тіло, а другі прищеплять їм спритність.

Арістотель зробив безліч цікавих спостережень і сформулював правила, які мають відношення до атлетики, значення яких є актуальним і сьогодні. Він попереджував, що однобічна підготовка, спрямована лише на виступ в одному виді змагань, виснажує організм атлета вже в розквіті сил, негативно позначається на його здоров'ї, формує статуру, бездарну для виконання громадянського обов'язку. У підготовці атлета він виділяв тілесну підготовку, яка здійснювалася за допомогою гімнастики, і підготовку, спрямовану на вдосконалення мистецтва боротьби, без якого досягнення високого результату є неможливим.

Арістотель чітко розділяв фізичне виховання і спорт (атлетику), обґрунтовував необхідність різносторонньої підготовки для атлетики, особливо для п'ятиборства. Він обґрунтував необхідність індивідуального підходу, доводячи, що для кожного тіла необхідна своя гімнастика, своя кількість вправ.

Особливу увагу Арістотель звертав на те, що участь хлопців в масштабних змаганнях і передчасні великі фізичні навантаження зношують їх організм. Він рекомендував застосовувати вправи, що вимагають великих зусиль, лише після періоду статевого дозрівання, щоб не перешкоджати розвитку і зростанню молодих людей.

Свою назву гімнасії отримали від слова "гімнос". У Гомера воно означало "без зброї", а надалі почало вживатися в значеннях "без верхнього одягу", "голий".

2. Відродження олімпійських ігор у сучасності. Діяльність П'єра де Кубертена.

2.1. Передумови відродження Олімпійських ігор сучасності. Піонери відродження Олімпійських ігор. Розкопки Олімпії.

Існує думка (Л. Кун, 1982), що поняття про Олімпійські ігри було повернуте в сферу суспільної свідомості видатним італійським державним діячем епохи Відродження Матео Палмієрі (1405—1475), коли з'явилися тенденції до використання ідей античного світу. В наступні роки особлива увага до спорту Стародавньої Греції виявляли видатні державні діячі, педагоги, медики, драматурги, філософи. Перша відома спроба організації змагань, подібних древнім Олімпійським іграм була зроблена англійцем Робертом Довером на початку XVII в. У дні Св. Трійці він у своєму маєтку влаштовував «Олімпійські ігри», що залучали досить багато глядачів. Програма цих ігор включала в себе боротьбу, фехтування, хокей на траві, змагання на палках, у стрибках, метання металевого молота чи списа. Ігри ці добре описані в поемах М. Драйтона і Б. Джонсона (1636 р.), у яких силач К. Довер з'являється як другий Геракле (Р. Graham, 1976). Про спортивні фестивалі (вже і тоді їх називали «олімпійськими іграми»), що досить часто проводилися в Англії XVII в. повідомляє А. Робінс у статті «Олімпіади в Англії» (1908 р.).

Першим серйозним дослідником олімпійського спорту Древньої Греції прийнято вважати англійця Джилберта Веста (1703—1756), що і свою докторську дисертацію присвятив історії Олімпіад. Він досить всебічно розвивав ідеї олімпізму, призивав до відродження Олімпіад. Д. Вест був гарячим прихильником продовження спортивних змагань, що одержали назву “олімпійські ігри”, які проводилися з 1604 р., так як вони стали популярними, але, на жаль, припинилися.

Були спроби відродити спортивні змагання в дусі Олімпійських ігор і на північноамериканському континенті. Так, у 1779 р. американський конгресмен У. Драйтон запропонував провести спортивне свято з феєрверком на честь Дня

незалежності, посиляючись на древніх греків і Олімпійські ігри, що проводилися ними. Правда, його супротивник конгресмен Г. Лоуренс, у свою чергу підкреслював, що «Олімпійські ігри й інші дурості привели греків до занепаду». Помітний слід в історії спорту залишили «Олімпійські ігри», що проводилися доктором У. Бруксом у середині XIX в. у містечку Венлок. Переможець Ігор у п'ятиборстві одержував великий срібний кавник, присланий спеціально для цієї мети королем Греції.

Багато істориків вважають, що ідею поновлення Олімпійських ігор уперше висловив у 1793 р. німецький теоретик і практик в області фізичного виховання Іоганн Кристоф Фридерик Гутс-Мутс, що звернув увагу своїх сучасників на античну спадщину древніх греків і Олімпіади, що ними проводилися.

Ідея відродження Олімпійських ігор неодноразово виникала в XIX в., коли в різних країнах (Швеції, Канаді та ін.) робилися спроби проведення за назвою «Олімпійські ігри» різних змагань, що нагадували про древню культуру греків, що відроджували дух античних Олімпіад.

Спроби відродження Олімпіад були й у Греції. Після врятування країни від турецького ярма в 1832 р. були пропозиції відродити проведення Олімпійських ігор у виді грецьких національних ігор, однак вони не були здійснені цілком.

У 1858 р. майор грецької армії Е. Цаппас (1800—1865), що володів незвичайною енергією і великими фінансовими можливостями, запропонував королю Греції відновити проведення Олімпійських ігор. Він на власні кошти створив фонд олімпійців і побудував великий зал для змагань. Королівським указом був створений Оргкомітет і в 1859 р. проведені ігри в Афінах, названі «Панеллінською Олімпіадою», присвячені до промислової і сільськогосподарської виставки. Вони включали біг на спринтерські і стаєрські дистанції, стрибки, боротьбу, метання диска і списи, кінні стрибки, лазіння по канаті, командне перетягування каната. У змаганнях взяли участь греки з Малої Азії, Єгипту і Кіпру. Нагороджував переможців лавровими вінками і грошовими призами король Греції Оттон I. Ігри, що планувалися на 1863 р. не відбулися через смерть короля і викликану нею політичну напругу в країні.

Однак надалі такі змагання проводилися кілька разів — у 1870, 1875, 1888 і 1889 р. (Р. Graham, 1976).

Слід відзначити і діяльність одного з пропагандистів олімпійської ідеї А. Купера, що запропонував в 1891 р. організувати «Англосаксонську Олімпіаду», у якій би брали участь країни Британської імперії й Америка. Ця ідея знайшла підтримку в Англії, Австралії, Канаді, Південній Африці.

Однак ні одні з цих «Олімпійських ігор» не перетворилися в національні і тим більше в міжнародні змагання. Як писав П. Кубертен, це «були передчасні і невдалі спроби поновлення Олімпійських ігор».

Ідея олімпізму підтримувалася і завдяки історичним і археологічним вишукуванням. У XVIII в. були зроблені перші спроби провести розкопки в місцях проведення спортивних змагань у Древній Греції. Однак успіху вони не мали.

У 1829 р. французька експедиція успішно провела розкопки, знайшовши залишки будинків і ряд експонатів, що мали велику художньо-пізнавальну цінність. Ряд експедицій провели і приватні особи. Хоча результати проведених досліджень були поки незначними, але вони привернули увагу громадськості, викликали прагнення більш глибоко досліджувати історію проведення Олімпійських ігор стародавності.

Величезну роботу з розкопок у районі Олімпії провів, захоплений ідеєю олімпізму археолог Ернст Курціус (1814— 1896 р.). В різні роки (особливо в період 1875—1881 р.) він зробив важливі знахідки, що відносяться до Олімпійських ігор Древньої Греції, незважаючи на те, що археологічні дослідження були утруднені в зв'язку з наявністю великого шару річкових наносів. Ця робота, як і висловлювання Е. Курціуса про Олімпійські ігри, стимулювали розвиток олімпійської ідеї. В одній зі своїх наукових доповідей він говорив: «... навіть якщо в Бога є й інші розповсюджені на землі заповіді, що проголошують більш величний світ, аніж Олімпійське перемир'я, то і тоді Олімпія залишиться для нас священною землею. І нам необхідно перенести в наш світ, що виблискує більш чистими вогнями, піднесеність культури древніх,

самовідданий патріотизм, готовність до жертв в ім'я мистецтва і радість змагань, що перевершує будь-які життєві сили».

Велику роль у відродженні Олімпійських ігор зіграли і національні системи фізичного виховання і спортивного руху, які склалися в XVIII-XIX ст., для яких олімпійська ідея була природною: тут необхідно виділити німецьку (І.Б. Безедов, К. Зальцман, І. Гутс-Мутс, Г. Фіт, Ф. Анн, Л. Ян і ін.); англійську (Д. Локк, Ч. Кінгслі, Т. Арнольд, Г. Спенсер); французьку (Ж.-Ж. Руссо, Д.Ф. Аморос, Д. Демени); шведську (П.Х. Лінг, П.И. Лідбек, Я. Лінг); чеську (М. Тирш, И. Фугнер); російську (Е.А. Покровський, Е.М. Дементьєв, П.Ф. Лесгафт).

Відродженню сучасних Олімпійських ігор багато в чому допомогло і поширення в другій половині XIX ст. різних видів спорту, проведення великих міжнародних змагань. Так вже в 1846 р. у Сіднеї (Австралія) був проведений перший світовий чемпіонат по плаванню на дистанції 440 ярдів, переможцем якого став У. Редмен. У 1858 р. також в Австралії був проведений світовий чемпіонат на дистанції 100 ярдів, що виграв австрієць Джо Беннет у завзятій боротьбі з англійцем Чарльзом Седменом.

Великі міжнародні змагання зі швидкісного бігу на ковзанах, починаючи з 50-х років минулого сторіччя, стали проводити в Голландії. У цих змаганнях, що збирали до 20-30 тис. глядачів брали участь спортсмени Росії, Америки, Данії, Норвегії, Англії, Голландії й інших країн.

Змагання стали проводити і з інших видів спорту. Наприклад, у 1871 р. у Будапешті (район Будапешта) були проведені великі змагання зі стрільби, у яких брали участь кращі стрілки Австро-Угорщини, Америки, Туреччини, Німеччини, Швейцарії. У 1877 р. відбувся перший Уїмблдонський турнір (Англія) з тенісу на трав'яних кортах, у якому взяли участь і закордонні спортсмени. Уперше чемпіонат світу зі швидкісного бігу на ковзанах був проведений в Амстердамі в 1889 р., змагання на першість Європи з легкої атлетики стали проводитися з 1891 р., з веслування — з 1893 р.

З метою керівництва розвитком спорту інтенсивно стали утворюватися національні і міжнародні спортивні об'єднання — союзи, федерації, ліги і т.п. Наприклад, у 1858 р. була створена «Національна федерація бейсболу Сполучених Штатів Америки», у 1863 р. — англійська футбольна ліга, пізніше національні федерації гімнастики, плавання, ковзанярського і вітрильного спорту, веслування, велосипедного спорту, легкої атлетики, боротьби, важкої атлетики були створені в багатьох країнах світу.

У 1881 р. була створена Міжнародна федерація гімнастики (ФІЖ), 1892 р. — міжнародна федерація гребних товариств і Міжнародний союз ковзанярів. Крім федерацій і союзів створювалися національні і міжнародні спортивні об'єднання, на діяльність яких сильно впливали державні інтереси, політичні установки чи релігійні принципи. Але багато з цих організацій виявили прагнення до широкого міжнародного співробітництва, підсумком якого могло б стати відродження Олімпійських ігор.

Ідея відродження Олімпійських ігор до кінця XIX в. охопила майже всю спортивну громадськість, підтримувалася багатьма державними діячами. Але мало хто тоді думав, що цю ідею втілить у життя французький просвітитель П'єр де Кубертен, тому що Франція в той час не відносилася до числа держав з розвинутими видами спорту.

2.2. Життя та діяльність п. Де Кубертена.

Відродженню сучасних Олімпійських ігор світ зобов'язаний у першу чергу енергії і наполегливості — історика, літератора, педагога, соціолога, барона П'єра де Кубертена.

П. Кубертен народився 1 січня 1863 р. у Парижі в родині живописця з древнього роду Фреда де Кубертена. У дитинстві він любив їздити верхи, займався фехтуванням, веслуванням. У дванадцятирічному віці він прочитав книгу «Шкільні роки Тома Брауна», зміст якої і викликав у нього глибокий інтерес до фізичного виховання. Ще будучи дитиною, Кубертен разом з батьками побував в Італії, Німеччині, Австрії, Швейцарії. У юнацькому віці

кілька разів відвідав Англію, де величезний вплив на Кубертена зробила філософія Томаса Арнольда – одного з пропагандистів англійської школи фізичного виховання. Навчався в одному з паризьких ліцеїв, після закінчення якого поступив у Паризький університет, де одержав звання бакалавра мистецтв, науки і права. Далі Кубертен продовжив освіту у Вільній школі політичних наук у Парижі, познайомився з французькою філософією, історією англійської освіти. Значний вплив на нього справив професор гуманітарних наук і риторики Карон, що викладав грецьку мову, історію Древньої Греції і Римської імперії.

Безсумнівно політичні події, що відбувалися в Європі, і в першу чергу поразка Франції у війні з Пруссією, вплинули на виховання і погляди Кубертена. Це був період заходу Франції як великої держави. Німецька нація виходила на світову арену. Її система освіти виявилася кращою.

Американський літописець Олімпійських ігор Білл Генрі (1981) так описує цей період у житті Кубертена: «Час, коли юний Кубертен надихнувся ідеєю відродження Олімпійських ігор, було післявоєнним. Франція програла війну 1870 р. Німеччині. Як і багато інших молодих французів, він починав життя розчарованим, незадоволений тими можливостями, що відкривалися перед ним».

Це була, незважаючи на маленький ріст, людина великої енергії, з ясною і чіткою мовою і сміливими проектами. Так багато сучасників характеризували Кубертена.

Молодий Кубертен бачив шлях звеличування Франції у всеохоплюючій освіті, у розвитку кращих людських якостей французів. Тому, як відзначає Б. Генрі, Кубертен і звернув свою увагу на Великобританію, що продовжувала стояти на чолі величезної імперії. І він задався метою вивчити рушійні сили англійського суспільства, і насамперед педагогічну спадщину Т. Арнольда, що зробив вирішальний вплив на формування його філософських концепцій.

П'єр де Кубертен у 1886-1887 р. опублікував ряд статей із проблем фізичного виховання, де на відміну від багатьох своїх сучасників призивав не

копіювати закордонний спорт, а створювати на його основі щось нове, наприклад, відмовитися від воєнізованого виховання молоді на основі німецької гімнастики.

Уряд Франції, стурбований фізичним станом нації в 70-х роках минулого століття ввів обов'язкові гімнастичні програми в школах, орієнтуючись в основному на німецький досвід. Реформатори ждали від уряду більш серйозного удосконалення системи виховання, спираючи на досягнення різних країн. Кубертену було доручено вивчити структуру освіти в передових країнах і розробити рекомендації з удосконалення французької системи виховання. Кубертен виконав це завдання і вніс рекомендації щодо кардинальної зміни системи освіти і виховання.

Основним резервом удосконалення системи виховання молоді у Франції Кубертен вважав обов'язковий перегляд відношення до фізичного виховання як найважливішого фактору зміцнення здоров'я нації. Він відмовився від німецької системи фізичного виховання як зайвої грубої і воєнізованої, а рекомендував перейти на удосконалений варіант англійської системи, орієнтованої на ігри і рекреаційні види діяльності.

Завдяки глибокому вивченню впливу рухової активності і спорту на здоров'я, культуру, освіту і виховання людей у різних країнах Кубертен сформував своє власне відношення до спорту не тільки як до засобу виховання й освіти, але і як фактору розвитку міжнародного співробітництва, зміцнення світу і взаєморозуміння між народами. Формуванню такого відношення до спорту Кубертену допомогло не тільки вивчення стану фізичного виховання і спорту кінця XIX в., але й історичні дослідження розвитку систем фізичного виховання і спорту в різних країнах. Найбільш близькими і співзвучними уявленням Кубертена про місце спорту в суспільстві були погляди древніх греків, реалізовані в їхній системі виховання, різних спортивних змаганнях, найбільш яскравими з яких були Ігри давньогрецьких Олімпіад.

П'єр де Кубертен запропонував французькому уряду свою олімпійську ідею, першим кроком у реалізації якої повинне було стати розгортання широкої

системи міжнародних змагань як основи для розширення міжнародного співробітництва, протидії розбрату між країнами. Однак заклики Кубертена були холодно зустрінуті у Франції і йому довелося відстоювати і пропагувати свої ідеї в інших країнах Європи і США.

Проект Кубертена, в основі якого було відродження Олімпійських ігор, виявився привабливим і прийнятним для багатьох національних спортивних федерацій, що прагнули до встановлення впливу на розвиток окремих видів спорту, а також для державних органів, зацікавлених у додатковому механізмі вираження державної політики і підвищення національного престижу.

За словами самого Кубертена, його кампанія за відродження Олімпійських ігор почалася 30 серпня 1887 р. після опублікування статті, у якій він звернув увагу французів на необхідність більш різнобічної фізичної підготовки дітей у школах і оголосив про створення Ліги фізичного виховання. У 1888 р. Кубертен видасть книгу «Виховання в Англії», а через рік «Англійське виховання у Франції», у яких ділиться своїми задумами.

1 липня 1888 р. на засіданні Комітету з впровадженню фізичних вправ, створеного в Міністерстві освіти Франції, Кубертен виклав основні принципи ідеї відродження Олімпійських ігор, що одержала схвалення, але не більше, тому що роль цього Комітету була по суті тільки в створенні основ олімпійського руху.

У роботі «Кампанія, що тривала 21 рік» (1908) Кубертен так описує свою ідею: «Ніщо в древній історії не будило в мені стільки думок як Олімпія. Це казкове місто, де колись діялося істинно людське за змістом і матеріальна за своєю формою справа, облагороджена і звеличена поняттям батьківщини, що мала в цьому історичному місці щось подібне до джерела життєвих сил. Це місто раз у раз виникало у моїй юнацькій уяві зі своїми колонадами і портиками. І задовго до того, як з думок про ці руїни в мене виникла ідея відродження Олімпійських ігор, я мріяв про відновлення руїн самого міста, у його колишніх розмірах і обрисах. Німеччина відшукала руїни Олімпії; чому б, подумав я, Франції не відновити її колишню славу? До цього проекту не менш

блискучого, але більш практичного і плідного відродження самих Олімпійських ігор уже недалеко; пробила година спортивного інтернаціоналізму, покликаного зіграти свою роль в усьому світі».

Людина діяльна, що володіє неабиякими організаторськими здібностями, Кубертен врахував невдалий досвід греків у проведенні змагань 1859—1889 р. і вирішив залучити до організації відродження Олімпійських ігор видних спортивних діячів ряду країн, щоб із самого початку додати олімпійському руху міжнародний характер. З цією метою в 1889—1890 р. він веде велике листування з фахівцями різних країн, організовує ряд міжнародних змагань з різних видів спорту, робить ділові поїздки в США і Великобританію. Кубертен уперше відвідав США в 1889 р. як учасник науково-практичної конференції з фізичного тренування, після чого в 1890 р. він організував у Парижі Міжнародний науковий конгрес аналогічного змісту. Замітки про цей конгрес підвищили популярність Кубертена і дозволили йому установити тісні зв'язки зі спортивними організаціями Англії і Північної Америки. У цей же час створюється Союз спортивних товариств Франції, першим генеральним секретарем якого був обраний Кубертен. У 1892 р. на асамблеї Союзу, що проходила у великому залі Сорбонського університету відбулася історична дискусія про спорт. Кубертен виступив з доповіддю «Фізичні вправи в сучасному світі». Це був власне кажучи його перший крок до інтернаціоналізації спорту, його перша публічна пропозиція про відродження Олімпійських ігор. У заключній частині своєї доповіді Кубертен сказав: «Є люди, що говорять про усунення війни. Ті, хто вважає цих людей мрійниками, неправі. Але є й інші, котрі говорять про прогресивне скорочення шансів на її виникнення, і я не бачу в цьому утопії зовсім. Зрозуміло, що телеграф, залізниця, телефон, проведені наукові конгреси і виставки зробили для світу більше, ніж усі договори і дипломатичні угоди. І я думаю, що спорт зробить ще більше. Ті, хто бачив, як 30 000 чоловік тупотять незважаючи на дощ, щоб побачити футбольний матч, знають, що я не перебільшую. Давайте експортувати наших бігунів і наших фехтувальників: це буде вільна торгівля

майбутнього. Коли цей день прийде, увійде в звичаї старої Європи, прогрес у питанні світу одержить могутній, новий імпульс ... Усе це приведе нас до того, що ми називаємо другою частиною нашої програми. Я сподіваюся, що ви будете допомагати нам у майбутньому також, як допомогли й у минулому, щоб здійснити цей новий проект. Я маю на увазі, що відповідно до сучасного життя ми відродимо великий і прекрасний інститут – Олімпійські ігри».

Відвідування США і Великобританії дозволило Кубертену знайти активних прихильників відродження Олімпійських ігор в особі доктора Вільяма Пені Брукса, засновника Олімпійського товариства Мач Венлок (1890) і Національної олімпійської асоціації (1895), Вільяма Слоена – професора політичних наук у Прінстоні, який користувався великим авторитетом в університетських колах, що керували розвитком спорту в Америці, а також Чарльза Герберта – переможця багатьох великих змагань 70-х років минулого сторіччя з бігу і веслування, надалі великого організатора спорту, поборника олімпійської ідеї і створення міжнародних федерацій (О. Anthony, 1994).

Кубертен високо оцінював діяльність цих людей. Зокрема, у відношенні доктора Брукса він писав у 1890 р., що спорт не має таких переконаних прихильників відродження Олімпійських ігор, як У.П. Брукс, що, незважаючи на свої 82 роки, активний, бадьорий і багато чого робить для розвитку спортивних зв'язків. Слоен, за твердженням Кубертена, дуже багато чого зробив для поширення ідеї відродження Олімпійських ігор в американських університетах. У першому бюлетені МОК, виданому в Парижі в 1894 р., Кубертен писав: «Восени 1893 року я повернувся зі США... У Чикаго побував у чудовому спортивному клубі, у Сан-Франциско – в Олімпійському клубі. Мене також приймали у всіх університетах, і ніде ідея відродження Олімпійських ігор не сприймалася з таким ентузіазмом, як тут. Особливий інтерес виявляв Вільям Слоен, що влаштував обід в Університетському клубі Нью-Йорка. Присутні на обіді дуже зацікавлено поставилися до ідей спорту й історії...».

Йдучи до своєї мети, Кубертен активно займався і практичними справами. У жовтні 1892 р. він запросив у Францію команду англійських веслярів

(англійці в той час мали першість в гребному спорті). Потім Кубертен приступив до підготовки французьких спортсменів до гребної регати в Хенлі (1893 р.). В Франції було три окремих товариства, що займалися гребним спортом. Виникло багато організаційних питань: кого запросити в збірну команду, хто буде оплачувати витрати, які витрати підлягають оплаті, хто є «аматором»? У статутах двох французьких товариств дозволялося одержувати грошові призи. Але Кубертену довелося прикласти багато зусиль, щоб переконати прийняти англійські правила, що забороняли одержання грошових призів, тому що веслування в Англії було спортом, що належало більш забезпеченим прошаркам суспільства. Виникло запитання: чи приймуть в Англії усю французьку команду? Адже англійці не допускали до змагань не тільки тих, хто одержував грошові призи, але і тих, хто був вихідцем з робітничого середовища. Завдяки зусиллям Кубертена англійці поступилися, щоб не ускладнювати майбутніх англо-французьких спортивних зв'язків. Протягом 1890–1892 р. Кубертен і його сподвижники активно займалися впровадженням фізичного виховання у французьких школах.

У період з 1891 по 1894 р. на основі сформованого англо-американсько-французького союзу Кубертен розширив спортивний обмін і поширення ідеї відродження Олімпійських ігор. Він провів безліч зустрічей, пропагуючи свої ідеї і збільшуючи число їхніх прихильників. Наприклад, перед однією з таких зустрічей, що відбулася в січні 1894 р. за кілька місяців до установчого Конгресу в Парижі в Сорбонському університеті, Кубертен розіслав циркуляр, у якому говорилося: «Насамперед нам необхідно зберегти в спорті принципи шляхетності і лицарства, що панували в ньому колись, для того, щоб він продовжував відігравати важливу роль у вихованні людей нашого часу, як це було в Древній Греції. Недосконалість людської природи завжди прагнула перетворити олімпійського спортсмена в оплачуваного гладіатора. Однак ці два підходи несумісні. Нам варто вибирати... Реформа необхідна і нам варто обговорити її, перш ніж прийняти. Існують компроміси і протиріччя в аматорських правилах, що мають бути розглянуті на цьому Конгресі. І останнє

питання порядку денного: прохання санкціонувати, якщо не реалізувати, хоча б підготовку міжнародної угоди з відродження Олімпійських ігор у сучасних умовах, щоб кожні 4 роки представники спорту усього світу збиралися разом і щоб дух міжнародної ввічливості був досягнутий завдяки лицарським і мирним двобоям».

Як відзначає американський історик Дж. Лукас, після Асамблеї Союзу спортивних товариств Франції в 1892 р. Кубертен остаточно переконався в необхідності розвитку олімпійської ідеї не в національному, а в міжнародному масштабі. За допомогою англійського й американського атлетичних союзів Кубертен створює Комітет із підготовки до скликання установчого конгресу.

У 1890-і роки Кубертен близько зійшовся з домініканським священиком Генрі Мартіном Дідоном (1840—1900), що в останні роки свого життя очолював домініканський ліцей у Парижеві. У цьому ліцеї вони спільно випробували різні спортивні програми. Саме над входом у цей ліцей можна було прочитати латинське виречення «Швидше. Вище. Сильніше». У книзі «Моральний вплив атлетичного спорту» (1897) Кубертен поміняв порядок слів «Сильніше» і «Вище».

Процесу відродження Олімпійських ігор і створення МОК сприяв цілий ряд факторів, серед яких варто назвати бурхливий розвиток зв'язку і транспорту, що полегшили обмін матеріальними і духовними цінностями між народами, проведення всесвітніх промислових і торгових ярмарків, конференцій, виникнення міжнародних організацій, включаючи і спортивні.

П'єр де Кубертен розумів, що на початку 1890-х років у світі з'явилися об'єктивні передумови, що сприяють відродженню Олімпійських ігор. «XIX століття було свідком того, що всюди пробуджується інтерес до фізичних вправ: на початку сторіччя – у Німеччині, Швеції, у 50-х – в Англії, наприкінці XIX в. – у США і Франції. У той же час великі відкриття – залізниця і телеграф скоротили відстані, і люди почали жити по новому; раси проникнули одна в одну, краще пізнали одна одну, і кожній з них захотілося порівняти себе з

іншими», – писав Кубертен у своїй праці «Олімпійські ігри 776 р. до н.е. – 1896 р.»

У 1894 р. на скликаному з ініціативи Кубертена I Міжнародному спортивному конгресі в Парижі представники 12 країн прийняли його пропозицію про регулярне проведення, починаючи з 1896 р., Олімпійських ігор, про створення МОК і про утворення розробленої ним Олімпійської хартії – зводу основних правил і положень олімпійського руху. На цьому конгресі Кубертен був обраний генеральним секретарем МОК.

Після успішного закінчення Ігор Олімпіади в Греції в грецькій пресі з'явилися звертання видати закон про постійне проведення Олімпійських ігор у Греції. Однак МОК був категорично проти, заявивши, що Олімпіади повинні бути винятково демократичними і міжнародними. Тому другі Ігри відбулися в Парижі, а президентом МОК став француз Кубертен. Наступні Ігри повинні були відбутися в США і на посаду нового президента планувався американський професор У.М. Слоен. Однак він відмовився і вніс пропозицію, щоб президентом залишився Кубертен як засновник олімпійського руху сучасності. П. Кубертен був переобраний, а порядок обрання нового президента кожні чотири роки був відмінений.

П. Кубертен не тільки зіграв важливу роль у становленні сучасного олімпійського руху, але і брав безпосередню участь у підготовці і проведенні Олімпійських ігор 1896–1924 р.

Президент МОК Е. Брендедж говорив про Кубертена: «Барон де Кубертен був педагогом і вихователем, ідеалістом, що схопився за свою ідею з фанатичним жаром. Він заслуговує похвали і поваги за заснування сучасного олімпійського руху». Однак це висловлювання різко звужує заслуги П. Кубертена. Протягом XIX в. було багато спроб, у тому числі й в області спорту, організувати різні рухи, в основі яких лежали гуманні принципи. Однак не багатьом з цих рухів була уготована така слава історія як олімпійському руху. Не багато з них зуміли устояти перед труднощами і протиріччями, які зумів витримати сучасний олімпійський спорт. І віддаючи належне привабливості

ідей олімпізму, популярності різних видів спорту і спортивних змагань, варто знати і пам'ятати, що найскладніший і суперечливий етап становлення, етап протягом якого існування олімпійського руху не один раз було під загрозою, сучасний олімпійський спорт пройшов під керівництвом президента МОК П'єра де Кубертена, що очолював цю організацію до 1925 р.

Романтизм і ідеалізм Кубертена не перешкодив йому з дивною практичністю і завзятістю, гнучкістю і терпінням не тільки заснувати олімпійський рух нашого часу, але і провести його через іспити і потрясіння більш ніж трьох десятиліть сучасної історії.

Погляди Кубертена на олімпійський спорт, його ідеали і функції найбільше повно проявилися в написаній їм «Оді спорту».

Приведемо кілька висловлень Кубертена, що досить точно визначають його діяльність на посаді президента МОК: «Навіщо я відродив Олімпійські ігри? Щоб облагородити і зміцнити спорт, забезпечити його незалежність і розвиток і, тим самим, допомогти краще виконати свою виховну роль, покладену на нього сучасним світом. Щоб прославити окремого спортсмена, чия м'язова сила необхідна для суспільства, і чия відвага необхідна для збереження загального духу змагань»; «Олімпізм – не система, а стан духу. Він може мати безліч видів вираження і ніяка окрема чи раса епоха не можуть стверджувати про встановлення монополії на нього»; «Міжнародний олімпійський комітет ніколи не примушував до свого визнання, а завжди діяв за допомогою переконання; він спонтанно відмовлявся від ідеї втручання в технічні питання і був радий вести спортсмена до однієї і тієї ж моральної мети, незалежно від того яким видом спорту він займався»; «Давайте об'єднаємося проти тих, чії дії свідомо чи неусвідомлено, прямо чи побічно, загрожують скомпрометувати спорт. Ми хочемо, щоб він залишався дійсною школою холонокровності, доброї сили і досконалої чесності».

На думку американського дослідника Дж. Лукаса, автора книги «Сучасні Олімпійські ігри» (1980), якщо все написане Кубертенем об'єднати, то буде твір з 25 томів. Він писав на різні теми, починаючи від спортивної історії, соціології

і філософії, кінчаючи археологією і політикою. Найбільш продуктивними були 1900 - 1914 р., коли були видані його роботи з аналізу Олімпійських ігор, «Психологія спорту», «Нові форми фізичного виховання», «Французьке утворення», «Шекспір і Віктор Гюго», «Оголення і спорт», «Модель університету», «Коментарі з давньогрецького спорту», «Чому я відродив Олімпійські ігри» і ін. Були написані ним і кілька підручників – «Франція з 1814 р.» (1900), «Освіта юних у XX в.» (1913), «Нариси з спортивної психології» (1913), «Спортивна педагогіка» (1919), «Всесвітня історія» (4 тому, 1926). У 1931 р. він видав «Олімпійські мемуари». Це була його друга автобіографічна книга. Перша вийшла в 1909 р. З 1901 по 1914 р. він видавав щомісячний журнал «Рев'ю олімпік».

У 1918 р. Кубертен переїхав жити у Швейцарію. 28 травня 1925 р. він офіційно підтвердив свій намір піти у відставку.

37 років Кубертен прожив у дев'ятнадцятому столітті і рівно стільки ж у двадцятому. Умер він у 1937 р., похований у Лозанні. Його серце, за бажанням самого Кубертена, поховане в Олімпії.

2.3. Атлетичний конгрес 1894 року та його значення.

У січні 1894 р. Кубертен розіслав запрошення і програму конгресу багатьом закордонним клубам, персонально запросивши У. Слоена зі США, Ч. Герберта з Англії, В. Бланка зі Швеції і Ф. Кеменя з Угорщини. На жаль його зусилля не одержали практичної підтримки в самій Франції. Були і відмови від участі в конгресі з націоналістичним мотивуванням. Представники Австралії і Японії письмово підтвердили про своє приєднання до установчого конгресу.

16 червня 1894 р. у великому залі Сорбонського університету (Париж) зібралося близько 2000 чоловік. У запрошеннях був зроблений напис «Конгрес відродження Олімпійських ігор». Були присутні 79 делегатів від 49 спортивних організацій 12 країн, включаючи США, Італію, Іспанію, Францію, Грецію і Росію. Винятково високо оцінював Кубертен роль в організації Конгресу У. Слоена і Ч. Герберта.

Відроджуючи Олімпійські ігри, Кубертен багато чого почерпнув з історії організації і проведення давньогрецьких Ігор. Він додав древнім звичаям характер джерела натхнення, щоб вони краще могли служити сучасному світу. Кубертен майже детально розробив організацію і процедуру проведення Олімпійських ігор, додавши елементи, що на його думку були необхідні для задоволення сподівань сучасного людства. До них варто віднести насамперед інтернаціональний характер Ігор, включення в програму змагань більшої кількості видів спорту, добровільна участь спортсменів-аматорів та ін.

Делегати конгресу працювали в двох секціях. У першій секції обговорювалася проблема аматорства, у результаті обговорення перемогла точка зору Кубертена, що завжди виступав проти перетворення спортсменів високої кваліфікації в циркових виконавців. Делегати першої секції критикували принципи аристократичного спортивного аматорства в Англії. На засіданнях другої секції обговорювалися концепції олімпізму.

Напередодні відкриття конгресу Кубертен опублікував статті «Відродження Олімпійських ігор», де були чітко викладені принципи й ідеали олімпізму. Обговорення велося в основному за тими пунктами, що позначив у своїй статті Кубертен:

1. Як і древні фестивалі, сучасні Олімпійські ігри варто проводити кожні 4 роки.
2. Відроджені Ігри (на відміну від древніх Олімпіад) будуть сучасними і міжнародними. У них увійдуть ті види спорту, що культивуються в XIX в.
3. Ігри будуть проводитися для дорослих.
4. Будуть введені строгі визначення поняття «аматор». Гроші будуть використовуватися тільки для організації Ігор, будівництва споруд і , проведення торжеств.
5. Сучасні Олімпійські ігри повинні бути «пересувними», тобто проводитися в різних країнах.

У Хартії МОК — основному документі, прийнятому на конгресі, було зафіксоване наступне:

1. В інтересах моралі Міжнародний конгрес і окремі країни вважають за необхідне відродити на міжнародній основі Олімпійські ігри в сучасній формі, але з дотриманням древніх традицій.

2. До участі в іграх варто запрошувати спортивні об'єднання всіх країн. Кожна країна може бути представлена тільки своїми громадянами. Перед Олімпійськими іграми, що будуть проводитися кожні чотири роки, окремі країни повинні проводити відбіркові чи попередні змагання, для того щоб їх представляли тільки кращі спортсмени.

3. У програму міжнародних Олімпійських ігор будуть включені наступні види спорту: біг, стрибки, метання диска, важка атлетика, вітрильний спорт, плавання, веслування, ковзанярський спорт, фехтування, боротьба, бокс, кінний спорт, спортивна стрільба, гімнастика, велоспорт.

4. За винятком фехтування, у всіх інших видах спорту можуть брати участь тільки аматори. Ті, для кого спорт є професією, не можуть приймати участі в змаганнях. (У прикладеному до протоколу документі відносно «аматорства» відзначалося: «до змагань не допускаються ті, хто професійно займається спортом, і ті, хто одержував у чи минулому одержує зараз грошову винагороду за заняття спортом. Саме тому на Олімпійських іграх ніколи не можна призначати грошові призи, а можна вручати тільки почесні нагороди»).

5. Комітет має право не допускати до участі в змаганнях тих, хто коли-небудь, виступав проти олімпійської чи ідеї проти ідеї сучасних Олімпійських ігор.

6. Для легкоатлетів необхідно організувати головні змагання за назвою «п'ятиборство».

Одним з найважливіших результатів роботи конгресу було безсумнівно створення Міжнародного олімпійського комітету (МОК), членам якого ставилося в обов'язок пропагувати принципи сучасного олімпізму і представляти МОК у своїх країнах.

Список членів МОК був підготовлений П'єром де Кубертенем. Ними стали; Ернест Калло (Франція), генерал Олексій Бутовский (Росія), капітан

Віктор Бальк (Швеція), професор Вільям Слоен (США), юрист И. Гут-Ярковский (Богемія, Австро-Угорщина), Ференц Кемень (Угорщина, Австро-Угорщина), Чарльз Герберт і лорд Амтхілл (Англія), доктор Хосе Бенхамін Субіаур (Аргентина), Леонард Кафф (Нова Зеландія), граф Луккезі Паллі і Д'юк Андрія Карафа (Італія), граф Максим де Бузі (Бельгія). Генеральним секретарем МОК був обраний барон П'єр де Кубертен, президентом МОК — Деметріус Вікелас. Складаючи список кандидатів у члени МОК Кубертен піклувався насамперед про те, щоб ця міжнародна організація була по справжньому інтернаціональною. І не випадково у назві спочатку «міжнародний», а потім уже «олімпійський». Крім того, багато з тих, хто став членами МОК практичною діяльністю довели свою відданість ідеям міжнародного відродження Олімпійських ігор. Дійсно, без допомоги своїх друзів і соратників Кубертену навряд чи вдалося б відродити Олімпійські ігри.

Одним з найближчих соратників був Е. Калло, що очолював Союз гімнастичних суспільств Франції, а з 1894 по 1909 р., що виконував функції скарбника МОК. Давній друг Кубертена Ф. Кемень — редактор «Угорської педагогічної енциклопедії», автор численних статей із проблем освіти і фізичного виховання. В. Бальк у 1893 р. був обраний президентом Міжнародного союзу ковзанярів (у роботі конгресу він брав участь і як директор Центрального інституту гімнастики Стокгольма, і як президент Гімнастичного союзу Швеції). Що стосується О. Бутовського, те, як видно, він установив контакти з Кубертенем ще в 1892 р., коли вивчав досвід викладання гімнастичних і атлетичних дисциплін у навчальних закладах Швеції, Данії, Німеччини, Бельгії і Франції. У своїй книзі «Тілесні вправи у Франції» О. Бутовський подає коштовну інформацію для російської громадськості про зародження і розвиток шкільного спорту у Франції, почерпнуту з робіт Кубертена і при особистих зустрічах з ним.

Слід зазначити, що в перших офіційних бюлетенях МОК не було ніякої інформації стосовно Міжнародного олімпійського комітету як організації. Єдиним виявленим документом є складений і відредагований Кубертенем текст

про порядок діяльності МОК, що надалі в докладному викладі з'явився у версії статуту Міжнародного олімпійського комітету, датованого 1908 р.

Для розширення членства в МОК була розроблена своєрідна, але далеко не демократична система самопоповнення його складу, відповідно до якої нові кандидати не делегуються своєю країною, а обираються самим МОК. Ця система зберігається і дотепер.

Конгрес закінчився тріумфально. Під час заключного засідання 23 червня 1894 р. було вимовлено багато промов, записи яких, на жаль, не збереглися. Промова ж Кубертена дійшла до нас у письмовому вигляді. От що він сказав:

«Ми представники міжнародного спорту і ми одноголосно проголосували за відродження ідеї, якій більш двох тисяч років. Ця ідея змушує частіше битися серця людей, стимулюючи найбільш шляхетні і життєві інстинкти... Деякі прихильники старої школи голосили, що ми провели наше засідання в самім серці Сорбони. Вони знали добре, що ми бунтарі і що ми на наших засіданнях дійдемо до того, що зруйнуємо структуру їхньої застарілої філософії. Це правда, джентльмени! Ми — заколотники, і от чому представники преси, що завжди підтримували шляхетні революції, зрозуміли нас і допомогли нам, за що я сердечно дякую їм.

Я прошу пробачення, джентльмени, за мою риторику і за те, що я підняв вас до таких величних висот. Якщо я буду продовжувати, то шампанське може випаруватися, залишивши нудьгу. Тому я знову пропоную тост. Я піднімаю мій келих за олімпійську ідею, що, подібно променя всемогутнього сонця, простромила імлу століть, щоб опромінити переддень XX століття радістю і надією».

Відповідно до Хартії, прийнятої конгресом, на МОК покладалися наступні задачі:

1. Забезпечення регулярного проведення Ігор.
2. Турбота про те, щоб Ігри були все більш гідними їхньої славної історії і високих ідеалів.

3. Заохочення росту числа організацій, що сприяють проведенню змагань спортсменів-аматорів.

4. Керівництво аматорським спортивним рухом і сприяння поглибленню дружби між спортсменами.

На думку істориків спорту, МОК протягом перших років свого існування працював не дуже активно. От що писав про це П'єр де Кубертен у 1934 р. у листі американському історику Біллові Генрі: «Важко собі представити, як повільно створювався МОК. Він практично не приступав до активних дій аж до початку XX століття. Його члени були друзями, що збиралися навколо мене з усією своєю байдужністю і приємними посмішками. Якщо судити із суспільної думки, то взагалі нічого не відбулося». Далі Кубертен визнає, що в цей період часу розвиток олімпізму був штучним.

3. Історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху.

3.1. Міжнародний робітничий рух 20-30-х років.

Утворення робітничих спортивних об'єднань було викликане тим, що внаслідок високої суми членських внесків, а у ряді випадків і в силу юридичних положень уставу робітники не мали змоги вступати в буржуазні спортивні клуби.

Бурхливе зростання робітничого спорту в багатьох країнах висунув на перший план питання про необхідність створення організації, яка б координувала його розвиток в міжнародному масштабі. Процес оформлення цієї організації проходив у складній обстановці розколу в міжнародному робочому русі. Наявність II, опортуністського, реформістського Інтернаціоналу і III, Комуністичного Інтернаціоналу зумовило виникнення двох центрів в керівництві робочим спортом у світі. В 1920 році у Люцерні (Швейцарія) відбувся конгрес робочих спортивних організацій, на якому були присутні представники Німеччини, Австрії, Франції, Угорщини, Бельгії, Фінляндії та інших країн. На конгресі було затверджено Міжнародний робітничий союз спорту і фізичного виховання, який одержав назву на честь міста, де проходив

конгрес, - Люцернський спортивний інтернаціонал (ЛСІ). Керівництво ЛСІ захопили німецькі, австрійські і бельгійські соціал-демократи, які стояли на політичній платформі II Інтернаціоналу. Керівники ЛСІ проводили політику відмови від революційної боротьби і збереження політичного нейтралітету у спорті. Вони заперечували необхідність зв'язків із буржуазними клубами і союзами. Керівництво ЛСІ відмовило у прийомі в цю організацію молодому радянському фізкультурному руху.

З цим не могли погодитися представники революційного спортивного руху. В липні 1921 року в Москві було скликано новий міжнародний конгрес робітничих спортивних організацій. На ньому були присутні делегати Радянського Союзу, Чехословаччини, Німеччини, Франції, Угорщини, Фінляндії, Італії та інших країн. На конгресі було засновано Міжнародний союз робітничо-селянських організацій фізичної культури, скорочено названий Червоним спортивним інтернаціоналом (ЧСІ). ЧСІ, крім спортивно-технічних завдань, мав за мету поєднання занять спортом із політичною і ідейною просвітою робітничих мас, з підготовкою їх до класової боротьби із буржуазією, встановлення інтернаціональних зв'язків із робітничими спортивними організаціями всіх країн. Організації ЧСІ виступали ініціаторами боротьби із фашизацією і милітаризацією спорту. Вони вели активну діяльність за демократизацію міжнародного спортивного руху. ЧСІ прагнув до встановлення спортивних зв'язків із всіма спортивними клубами і союзами закордонних країн, щоб впливати на робітничу молодь і заохочувати її на свою сторону.

Таким чином, у світі утворилося два міжнародних робітничих спортивних інтернаціонали, які принципово відрізнялися за своїми політичними й ідеологічними платформами, цілями і завданнями. Протягом усього міжвоєнного періоду між ЛСІ та ЧСІ велася постійна і завзята політична й ідеологічна боротьба.

В 1925 році Люцернський спортивний інтернаціонал організував першу робітничу спортивну Олімпіаду в Франкфурті-на-Майні. До цієї Олімпіади було не допущено радянських спортсменів.

В 1927 році Хельсінкі на черговому конгресі ЛСІ його керівники наклали заборону на всі зустрічі із представниками ЧСІ. Але, як показує історія, ця блокада провалилася.

У 1929 році на V конгресі ЛСІ було перейменовано в Соціалістичний робітничий спортивний інтернаціонал (САСІ).

В 1931 році у Вені керівники САСІ організували II Олімпіаду робітників-спортсменів, приурочивши її проведення до відкриття з'їзду II Інтернаціоналу.

Величезну втрату розвитку робітничого спорту в капіталістичних країнах наніс фашизм. Із встановленням фашизму основне ядро САСІ (німецькі й австрійські робітничі спортивні організації) було ліквідовано. З цього часу почався новий етап боротьби прогресивних сил у міжнародному робітничому спортивному русі – етап боротьби проти фашизму і милітаризму в спорті.

В 1934 році відбувся великий міжнародний антифашистський зліт спортсменів у Парижі. Зліт закликав бойкотувати підготовку і проведення Олімпійських ігор у фашистському Берліні.

На початку 1936 року в Празі відбувся черговий конгрес ЧСІ, на якому була спроба єднання у справі розвитку робочого спорту, в боротьбі проти його фашизації. Однак повної згоди із керівниками САСІ не вдалося досягти.

В 1937 році в Антверпені (Бельгія) відбулася третя робітнича спортивна Олімпіада. В ній приймала участь і велика група радянських спортсменів. Олімпіада в Антверпені стала останнім крупним спортивним змаганням робітників-спортсменів перед другою світовою війною.

З початком другої світової війни припинили своє існування ЧСІ та САСІ.

3.2. Регіональні та континентальні ігри як складова частина міжнародного спортивного руху.

Всесвітньому розвитку фізичної культури поряд із Олімпіадами і чемпіонатами світу з окремих видів спорту багато у чому сприяла організація ігор, які відповідали найбільш різнобічним інтересам народів. Проведенням цих ігор їх організатори прагнули у першу чергу поглибити політичні зв'язки між країнами, окремими частинами світу, а також країнами об'єднаними в державні союзи. Однак поряд із цим було організовано різного роду ігри, склад учасників яких визначався за економічними, географічними, мовними, світоглядними і релігійними ознаками. Ці змагання важко віднести до якої-небудь єдиної системи, однак в цілому їх об'єднує те, що вони проходять під заступництвом Міжнародного Олімпійського Комітету і у відповідності до його основних принципів і правил. У цих змаганнях такі ж, як і у Олімпіад, урочисті церемонії відкриття і закриття, а програма змагань включає в себе олімпійські, а також місцеві традиційні види спорту. “Жовтою олімпіадою” називалися спочатку азійські ігри, “латинською олімпіадою” – змагання країн американського континенту, які говорять на іспанській і португальській мовах, “жіночою олімпіадою” – заходи, організовані Міжнародним Жіночим Спортивним Союзом.

Сьогодні в світі проводиться велика кількість різних міжнародних спортивних ігор. Це перш за все континентальні ігри – Панамериканські, Африканські й Азійські, в яких приймають участь спортсмени країн одного континенту. Далі йдуть регіональні ігри, які проводяться серед спортсменів країн одного регіону – Балканські, Боліварські, Середземноморські, Центрально-Американські, Панарабські, Тихоокеанські, Океанії, Далекого Сходу, Індійського океану, Південно-Східної Азії, Південної Азії, Південної частини Тихого океану, Південного Хреста, Центральної Америки і Карибського моря, Арабських держав Перської затоки, Ігри Малих країн Європи та ін.

Панамериканські ігри

Ідею проведення Панамериканських ігор, на думку істориків, висловив президент МОК Анрі де Байє-Латур після успішної організації I Ігор Центральної Америки в Мехіко в 1926 році. Але лише на Олімпійських іграх 1936 року її було одобрено спортивними керівниками країн континенту. В 1937 році представники 9 країн – Аргентини, Бразилії, Канади, Колумбії, Куби, Парагваю, Чилі і США зустрілися в Далласі, щоб обмінятися думками, але кінцевого рішення не прийняли. В 1940 році за ініціативою НОК Аргентини в Буенос-Айресі було скликано конгрес країн Західної півкулі, на якому були присутні представники 16 держав, які входили в Панамериканський союз. Тоді й було створено Панамериканський спортивний комітет, який прийняв рішення про проведення Ігор, починаючи з 1942 року. Столиця Аргентини взяла на себе організацію перших Ігор. Однак друга світова війна відсунула здійснення цієї ідеї.

На Олімпійських іграх 1948 року в Лондоні відбулося засідання II Панамериканського спортивного конгресу, який вирішив провести I Ігри в 1951 році в Буенос-Айресі. Ці ігри зібрали близько 2000 атлетів із 20 країн Західної півкулі.

В наступні роки популярність Панамериканських ігор постійно зростала. В Іграх останніх десятиріч приймають участь спортсмени більш ніж 30 країн, кількість спортсменів, які приймають участь у змаганнях досягає 4-5 тисяч.

Програму Ігор зазвичай складають не менш ніж 15 видів спорту. Серед них: бейсбол, боротьба, бокс, велоспорт, волейбол, водне поло, гандбол, гімнастика, веслування, дзюдо, кінний спорт, легка атлетика, парусний спорт, плавання, стрибки у воду, сучасне п'ятиборство, теніс, стрільба кульова і стендова, стрільба із луку, важка атлетика, фехтування, футбол, хокей на траві, вітрильний спорт, баскетбол. Програма Ігор постійно розширюється: в 1995 році змагання уже проводилися з 33 видів спорту. Поруч зі всіма видами, які включаються до програми Олімпійських ігор, тут ми знаходимо таеквондо, сквош, софтбол, пелоту, роликовий спорт, рекетсбол та ін.

Окрім змагань з літніх видів спорту проходять змагання з зимових видів. І зимові Панамериканські ігри було проведено в 1989 році в Лас-Ленасі (Аргентина). В них прийняли участь атлети із 10 країн: Болівії, Бразилії, Канади, Коста-Ріки, Чилі, США, Гватемали, Мексики, Перу, Віргінських Островів. Програма змагань включала гірськолижний спорт, лижні перегони, фрістайл, біатлон.

Найуспішніше в Панамериканських іграх виступають спортсмени США, Куби, Канади, Венесуели, Мексики.

Особливо гостро в організації цих змагань постає проблема допінгу.

Африканські ігри

Проведення Африканських ігор, недивлячись на те, що цю ідею ще в 1912 році висловлював Кубертен, стало можливим лише в середині 60-х років XX століття, після завоювання незалежності більшістю країн континенту.

В 1964 році відбулася конференція, на якій представники 32 країн створили постійний комітет Африканських ігор, вирішивши провести I Ігри в Браззавілі (Конго) в 1965 році. Після їх проведення Комітет було перетворено у Вищу Раду спорту Африки (ВРСА), яка стала міжурядовою континентальною організацією, членами якої є міністри, керівники спортивних федерацій і провідні спортсмени континенту. Серед інших спортивних організацій континенту, які приймали участь в організації і проведенні Ігор, Асоціація НОК Африки і Союз спортивних конфедерацій Африки, до якого входять керівники континентальних федерацій з видів спорту.

Країни Африки зіштовхуються з великими організаційними та фінансовими труднощами при підготовці і проведенні Африканських ігор. Так, II Ігри повинні були відбутися в 1969 році в Малі, але були проведені лише в 1973 році в Лагосі (Нігерія). IV Ігри Кенія зуміла провести не в 1982 році, а тільки в 1987 році.

В I Африканських іграх 1965 року в Браззавілі прийняли участь близько 300 спортсменів із 30 країн, на II Іграх в Лагосі (1973 р.) – 5000 спортсменів із 40 країн, на III Іграх в Алжирі (1978 р.) – більше 3000 спортсменів із 38 країн.

Поруч із фінансовими й організаційними труднощами в числі найгостріших проблем, із якими доводиться зіштовхуватися організаторам і учасникам Африканських ігор слід назвати відтік талановитих спортсменів до розвинутих капіталістичних країн, застосування допінгових речовин у спорті, прояви апартеїду в спорті ПАР.

Найуспішніше виступають на Африканських іграх спортсмени Єгипту та Нігерії. За ними йдуть спортсмени Алжиру, Кенії, Тунісу.

Азіатські ігри

Під час Олімпіади 1948 року в Лондоні представники азіатських країн, які приймали участь в Іграх, домовилися про створення спортивної асоціації країн Азії, яку і було створено в 1949 році на конференції в Нью-Делі. Представники 8 країн – Афганістану, Бірми, Індії, Індонезії, Пакистану, Таїланду, Філіппін і Шрі-Ланки вирішили провести континентальні ігри в 1951 році в Нью-Делі. II Азіатські ігри проходили в 1954 році в Манілі (Філіппіни). В подальшому Ігри стали проводитися регулярно кожні 4 роки.

Азіатські ігри швидко набули широкої популярності. Так, якщо в Іграх 1951 року прийняли участь 489 спортсменів із 11 країн, які змагалися в шести видах спорту, то в 1982 році, коли Делі знову стала столицею Азіатських ігор, у змаганнях з 21 виду спорту приймали участь 4500 спортсменів із 33 країн. XI Ігри 1990 року зібрали вже близько 6000 атлетів із 37 країн.

Програма Ігор повинна містити не менше 10 видів спорту, обов'язковими серед яких є плавання і легка атлетика, інші вибираються із таких видів спорту як: баскетбол, боротьба, бокс, велоспорт, волейбол, гімнастика, веслування, дзюдо, кінний спорт, вітрильний спорт, теніс, настільний теніс, стрільба, важка атлетика, фехтування, футбол, хокей та траві.

Однак масштаб Азіатських ігор давно вийшов за межі офіційних вимог. Наприклад, на X Іграх в 1986 році в Сеулі нагороди розігрувалися в 269 дисциплінах 25 видів спорту, в 1990 році на XI Іграх, проведених у Пекіні, спір за медалі вівся уже в 27 видах спорту і в 310 видах змагань. Програма Ігор 1994

року, проведених в Хіросімі (Японія) ще більше розширилася: спортсмени змагалися в 34 видах спорту, у тому числі, в таких як гольф, карате, ушу та ін.

Більшу частку медалей на Азіатських іграх сьогодні виграють спортсмени трьох країн – Китаю, Республіки Корея та Японії. За ними йдуть КНДР та Іран.

В останнє десятиріччя різко зріс організаційно-технічний рівень і чисто спортивний рівень Азіатських ігор. В значній мірі це зумовлено соціально-економічними змінами в ряді азіатських країн і, в першу чергу, Республіці Корея і Китаї. Сильно вплинули на рівень Ігор підготовка і проведення Ігор XXIV Олімпіади в Сеулі, а також прагнення Китаю одержати право на проведення Ігор Олімпіади 2000 року та вибір Китаю як столиці Ігор 2008 року. Одержала широкого розвитку комерціалізація Азіатських ігор, різко зріс до цих змагань інтерес фірм-спонсорів.

Ігри Співдружності націй

Це єдині ігри, які зберегли структуру колишньої колоніальної системи. В період з 1930 по 1950 років змагання проводилися як Ігри Британської імперії. Після падіння колоніальної системи ці Ігри було перетворено в Ігри Співдружності націй.

На Іграх не приймають участь спортсмени країн, які займають лідируюче положення в олімпійському спорті, що активізує спортивну сторону цих змагань і робить реальною перемогу учасників малих країн.

Сьогодні Ігри Співдружності користуються великою популярністю. Наприклад, в XIV Іграх 1990 року, які проходили в Окленді (Нова Зеландія) прийняли участь 3500 спортсменів із 50 країн.

Програму Ігор Співдружності формує країна-організатор змагань. Із 17 видів спорту вона повинна вибрати 10.

Окремими командами виступають не тільки Англія, Ірландія, Шотландія, Уельс, але й маленькі володіння Великобританії – такі як острова Мен, Джерсі, Гернсі.

Середземноморські ігри

Ці змагання проводяться кожні чотири роки, починаючи з 1951 року, коли в Олександрії (Єгипет) було проведено перші Середземноморські ігри. В цих іграх приймають участь спортсмени країн, які прилягають до басейну Середземного моря.

Оргкомітетом ігор зазвичай вибирається не менше 12 видів спорту із такого списку: боротьба, бокс, велоспорт, волейбол, водне поло, гандбол, гімнастика, веслування, дзюдо, легка атлетика, вітрильний спорт, плавання, стрибки у воду, сучасне п'ятиборство, теніс, кульова та стендова стрільба, стрільба із луку, важка атлетика, фехтування, футбол, хокей на траві, баскетбол.

Провідними державами на цих Іграх є команди Болгарії, Італії, Франції, Югославії, Туреччини, Іспанії.

Ігри країн Центральної Америки та Карибського моря

Ігри країн Центральної Америки та Карибського моря – одні із найстаріших регіональних змагань. Їх народження слід віднести до 1926 року, коли в Мехіко відбулася перша зустріч з семи видів спорту із участю команд Мексики, Гватемали і Куби. З тих пір Ігри проводяться регулярно у різних країнах регіону. В традиціях Ігор є ритуал запалення вогню від сонячних променів в стародавньому храмі ацтеків на пагорбах Лас-Естельяс в Мексиці.

До програми Ігор повинно входити не менше 12 видів спорту. Серед них: бейсбол, боротьба, бокс, велоспорт, волейбол, водне поло, гандбол, гімнастика, веслування, дзюдо, кінний спорт, легка атлетика, вітрильний спорт, плавання, стрибки у воду, сучасне п'ятиборство, теніс, кульова і стендова стрільба, стрільба із луку, важка атлетика, фехтування, футбол, хокей на траві. Однак на практиці в програму змагань включаються практично всі олімпійські види спорту, а також деякі регіональні.

В Іграх країн Центральної Америки та Карибського моря в останні десятиріччя приймають участь спортсмени більше 20 держав. У спортивному відношенні явну перевагу мають спортсмени Куби.

Розглянутими вище іграми далеко не вичерпується перелік великих континентальних і регіональних змагань, які проводяться за підтримкою МОК і сприяють розвитку олімпійського спорту. Наприклад, у Західній півкулі користуються популярністю Боліварські ігри, які проводяться з 1938 року рядом латиноамериканських держав. Країни Балканського регіону (Греція, Туреччина, Румунія, Болгарія та ін.) приймають участь в Балканських іграх. З 1985 року проводяться Ігри малих країн Європи з населенням менше 1 млн. чоловік, в яких приймають участь спортсмени Монако, Люксембурга, Андорри, Мальти, Ісландії, Ліхтенштейну, Сан-Марино, Кіпру.

Олімпійська рада Азії (ОРА) організує різні субрегіональні Ігри. Такі ж Ігри для семи регіонів Африки організує Асоціація національних олімпійських комітетів Африки (АНОКА) та ін.

Прагненню до розширення міжнародних спортивних зв'язків привело о появи міжконтинентальних Ігор – Афро-Латиноамериканських (з 1974 р.), триконтинентальних (з 1983 р.) між деякими країнами Азії, Африки й Америки, Афро-Азіатських (з 1985 р.) та ін.

Всі ці змагання служать не тільки фактором розвитку олімпійського спорту, ареною виявлення талановитих спортсменів і їх підготовки до Олімпійських ігор, але й важливим фактором міжнародного співробітництва, усунення міждержавних протиріч, розвитку взаєморозуміння і дружби, заохочення людей до занять фізичною культурою та спортом. Виключно велике культурне значення цих змагань, кожне із яких несе на собі відбиток культурних традицій різних країн і регіонів, має своєрідні ритуали, традиції, символіку.

3.3. Міжнародний студентський спортивний рух, Універсіади.

Студентський спортивний рух уже напередодні першої світової війни досяг значних результатів. Однак міжнародні зустрічі, які до цього носили випадковий характер, тільки в 1920-ті роки завдяки створеній в 1919 році Міжнародній конфедерації пов'язані з іменем Жана Птижана – одного із

найвидатніших керівників французького студентського життя. Основною думкою проголошеного ним курсу було те, що спортивні змагання повинні сприяти розвитку зв'язків і співробітництва між студентами університетів і вищих навчальних закладів всього світу.

Створений у рамках Міжнародної конфедерації студентів спортивний відділ уже в 1921 році мав намір розпочати організацію студентського чемпіонату світу. Однак країни, які не увійшли до Міжнародної конфедерації студентів, через міжнародні спортивні союзи вчинили такий сильний тиск на конфедерацію, що заплановану церемонію відкриття довелося декілька разів відкладати. Врешті було знайдено вихід із положення, що склалося, це свідчило про розширення зв'язків спортивного відділу Міжнародної конфедерації студентів. У результаті його посередництва студентські організації США, Англії й Італії вступили до Міжнародної конфедерації студентів. Внаслідок цього у травні 1923 року в Парижі було скликано Міжнародний Спортивний Конгрес Університетів, на якому народилося кінцеве рішення про те, що в майбутньому році польський студентський союз організує перший чемпіонат світу. Це стало першим кроком на шляху до створення міжнародного студентського спортивного руху, найбільш значного після олімпійського.

У програмі I Студентського чемпіонату світу у Варшаві (1924) фігурували тільки легкоатлетичні номери. На II Студентському чемпіонаті світу в Римі (1927) програму було доповнено футболом, тенісом, плаванням і фехтуванням. На цьому чемпіонаті вперше виступили заокеанські спортсмени – студенти США і Гаїті. Було прийнято рішення починаючи із 1928 року проводити і зимові студентські ігри. А у літніх змаганнях могли вже брати участь і жінки. III Студентський чемпіонат світу відбувся в 1928 році у Парижі, IV – в 1930 році в Дармштадті, V – в 1933 році в Туріні, VI – в 1935 – році в Будапешті, VII – в 1937 році в Парижі, VIII – в 1939 році в Монако, а також у Вені (через початок II світової війни обидва чемпіонати було перервано). На іграх у Монако змагання проводилися уже з 10-ти видів спорту.

I зимовий Студентський чемпіонат світу відбувся в Кортіна д'Ампеццо (1928), II – в Давосі (1930), III – в Бардопессжиаці (1931), IV – в Санкт-Моріці (1935), V – в Зелл ат Зеї (1937), VI – в Трондхеймі і у Ліллехамері (1939).

Недивлячись на трагічне припинення ігор, міжнародний студентський спортивний рух у період свого розвитку з 1924 по 1939 рік значно сприяв розширенню зв'язків між студентськими організаціями різних країн. Студентські чемпіонати діяльно сприяли інтеграції організацій специфічного прошарку спортивного життя в разом із тим загальному розвитку спортивного руху. До участі в студентських чемпіонатах світу, окрім європейських країн, приєдналися вісім американських, вісім азіатських, дві африканські і дві австралійські організації. Після деякого зволікання роботу спортивного відділу Міжнародної конфедерації студентів визнав МОК, який з 1935 року взяв заступництво над його заходами.

Студентський спортивний рух після 1945 року

Другий етап розвитку міжнародного студентського спортивного руху почався в надзвичайно сприятливих умовах. У результаті розгрому фашизму у II світовій війні і змін у співвідношенні сил на світовій арені було створено умови для інтернаціональної згуртованості студентства на більш прогресивній основі. Засновницька конференція Міжнародного союзу студентів (МСС) 17 листопада 1945 року виступила за створення можливостей для безкоштовного і доступного кожному студенту заняття фізкультурою та спортом. У прийнятій програмі підкреслювалося, що фізична культура не може бути самоціллю, а засобом для зміцнення дружби, розвитку культурних і спортивних зв'язків, зміцнення здоров'я студентства. На пражському конгресі Міжнародного союзу студентів у 1946 році було створено відділ фізкультури та спорту, який взявся за відродження передвоєнних літніх і зимових студентських ігор. У відповідності до цієї ініціативи в Давосі було проведено VII зимові, у Парижі (1947) – IX літні, а в Спіндлерув-Млині (1949) – VIII зимові студентські ігри.

Ігри, проведені в Давосі та Парижі, були першими після війни великомасштабними спортивними зустрічами. В подальшому вдається

створити таку поширену у всьому світі базову сітку, яка через систему спортивних зв'язків здатна була все більше сприяти справі соціального прогресу, рішенню колоніального питання, справі боротьби за мир і реформу університетської освіти. Це завдання знаходило також вираз у прагненні з'єднати в перспективі студентські ігри із заходами, які проводилися у рамках Всесвітніх фестивалів молоді та студентів.

Однак тимчасовий розвиток і поглиблення спортивних зв'язків було призупинено атмосферою “холодної війни”, яка все більше згущалася. Вже на Ліонській конференції в 1947 році виділилася група, яка заявила, що “антиімперіалістична” спрямованість Всесвітніх студентських ігор прив'язаних до Всесвітніх фестивалів молоді та студентів розходиться з її уявленнями про єдність. Услід за цим учасники цієї групи хотіли схилити Відділ фізкультури та спорту до того, щоб той вийшов зі складу МСС і вів суто професіональну діяльність, “позбавлену будь-якої політичної спрямованості”, в цілях збереження спортивного руху студентського профілю. Однак, після того як переговори не принесли бажаного результату, так звана “люксембурзька група” 1 травня 1949 року проголосила створення Міжнародної федерації університетського спорту (ФІСУ). Студентським іграм, які організовувалися під егідою МСС, було оголошено бойкот, і, таким чином, в студентському спортивному русі практично наступив другий розкол.

МСС і надалі продовжував влаштовувати зимові і літні чемпіонати світу, а ФІСУ – на противагу цьому – влаштовувала так звані студентські “Тижні спорту”.

Після тривалих дипломатичних переговорів у 1959 році було досягнуто кінцевої згоди. Країни-члени МСС були прийняті до ФІСУ. Було досягнуто домовленості про те, що студентські ігри буде продовжено під назвою “Універсіада”. У зв'язку із Універсіадами будуть проводитися міжнародні конференції чи семінари, у ході яких будуть обговорюватися принципові і організаційні питання студентського спортивного руху, питання, які торкаються постановки фізичного виховання, спорту серед студентства і

розвитку зв'язаних із цим наук. У програмі Універсіад буде представлено 9 постійних видів спорту: легка атлетика, гімнастика, плавання, фехтування, водне поло, теніс, волейбол і баскетбол. Один раз на два роки будуть влаштовуватися також зимові ігри.

Право вибрати десятий вид спорту надається країні-організатору Універсіади. Зимові та літні ігри Універсіади проводяться раз на два роки. Право їх організації у відповідності до олімпійських правил одержують міста, які приймають участь у конкурсі. Місце проведення Універсіади визначається асамблеєю ФІСУ.

Перші чотири літні Універсіади відбулися, як це й планувалося, в Туріні (1959 р.), Софії (1961 р.), Порто-Аллегре (1963 р.) і Будапешті (1965 р.).

В подальшому, на розвиток студентського спортивного руху, як і на тогочасний спорт загалом, у великій мірі впливає політична ситуація у світі. Але не зважаючи на це Універсіади набували все більшої популярності. За масштабами вони на сьогодні є другими після Олімпіад і за правом носять назву “малі олімпіади”.

Спортивні змагання, пов'язані із Всесвітніми фестивалями молоді та студентів, були відокремлені від студентських ігор і фігурують як Міжнародні Дружні Спортивні Ігри молоді.

3.4. Розвиток неолімпійських видів спорту.

Програми Олімпійських ігор, під якими розуміється комплекс видів спорту і видів змагань, затверджується МОК для кожних Ігор одночасно із обранням олімпійського міста, тобто за 6 років до початку Ігор.

На початку століття не було суворих принципів формування програм Олімпійських ігор. У зв'язку із цим до програми включалися види спорту мало поширені у світі, до яких залучалася дуже обмежена кількість учасників.

Однак поступово МОК виробив критерії для включення виду спорту і окремих дисциплін до програми Олімпійських ігор. Згідно Олімпійської хартії до програми Ігор Олімпіади можуть бути включені тільки види спорту,

поширені не менше ніж в 75 країнах на чотирьох континентах – для чоловіків, і не менше ніж в 40 країнах на трьох континентах – для жінок; в програму зимових Олімпійських ігор можуть бути включені види спорту, поширені не менше ніж в 25 країнах на трьох континентах.

Наступною обов'язковою вимогою для включення виду спорту до програми Олімпійських ігор є офіційне визнання цього виду в якості олімпійського.

Крім великого розповсюдження в світі, олімпійські види спорту повинні пред'являти високі вимоги до організму спортсмена, базуючись на великому об'ємі фізичних навантажень. Недопустимі види спорту, види змагань чи дисципліни, в яких результати залежать від механічної рушійної сили. Не визнаються олімпійськими ті види спорту, в яких конструкції спортивних приладів і обладнання не стандартизовані і не забезпечують рівних умов для учасників змагань. Для введення до програми Олімпійських ігор виду спорту, дисципліни чи виду змагань також має значення об'єктивність критеріїв визначення результатів спортсменів: перевага віддається видам, в яких результати можуть оцінюватися зі мінімальною кількістю помилок суб'єктивного характеру.

Таким чином, велика кількість видів спорту не можуть бути включені або поки що не включені до програми Олімпійських ігор.

Неолімпійські види спорту можна підрозділити на декілька підгруп:

- ✓ види спорту, в яких результати залежать від механічної рушійної сили (автоспорт, мотоперегони, перегони картингів, авіаційні види спорту, авіамодельний спорт та ін.);
- ✓ екстремальні види спорту (парашутний спорт, альпінізм, скелелазіння, скейтбордінг, дельтапланеризм, маунтінбайк та ін.);
- ✓ національні види спорту (сумо, ушу, гліма (ісландська боротьба), бойовий гопак, йога, американський футбол, крикет та ін.);
- ✓ види спорту розумового спрямування (шахи, шашки, го (японські шашки), спортивний бридж та ін.);

- ✓ оздоровчі види гімнастики (шейпінг, стрейчінг, аеробіка та ін.);
- ✓ види спорту спрямовані на формування та силове використання м'язевої маси (бодібилдінг, армреслінг, пауерліфтінг та ін.);
- ✓ танцювальні види спорту (бальні танці, спортивні танці та ін.).

Проблеми та перспективи розвитку сучасного міжнародного спортивного та олімпійського рухів. Проблеми організації та проведення Олімпійських ігор

Якщо говорити про проблеми, які торкаються безпосередньо організації Олімпійських ігор, то складення їх програм, безсумнівно, є важким завданням. Її важливість визначається тим, що від включення виду спорту в програму Ігор багато у чому залежить його розвиток у світі. Крім того, від програми Ігор залежать і витрати на їх проведення.

Серйозної уваги заслуговують і спроби певних кіл МОК ввести квоти на кількісний склад учасників Олімпійських ігор в окремих видах спорту, що серйозно відіб'ється на спорті країн, які розвиваються.

Серед інших проблем, пов'язаних із проведенням Олімпійських ігор, слід згадати і про проблеми суддівства. Тут можна назвати декілька як загальних, так і специфічних для кожного виду спорту питань від вирішення яких залежить об'єктивність суддівства: досконалість правил змагань, об'єктивність визначення переможців у видах спорту, порядок формування суддівських бригад, впровадження технічних засобів у практику суддівства, кваліфікація суддів, їх працездатність, моральні якості, системи контролю за діями суддів та ін.

Демократизація міжнародного олімпійського комітету і олімпійського руху

Розглядаючи процеси демократизації в сучасному олімпійському спорті, необхідно перш за все в'яснити, наскільки діяльність МОК і тенденції розвитку сучасного олімпійського спорту відповідають інтересам світового спортивного товариства і сприяють збереженню і розвитку ідеалів олімпізму.

Сьогодні олімпійський рух характеризується невиданою раніше стабільністю, високим авторитетом у світі, великим впливом на суспільне життя у різних країнах і регіонах світу і на все світове товариство.

Однак, розглядаючи особливості розвитку олімпійського спорту на нинішньому етапі і аналізуючи політику, яка проводиться МОК і тісно пов'язаними із ним організаціями, необхідно, природно, не тільки враховувати реалії сьогодення, але і бачити перспективи. Тут є і певні проблеми та протиріччя, без аналізу і врахування яких майбутнє олімпійського спорту може виявитися не настільки райдужним, як це уявляється сьогодні багатьом лідерам олімпійського руху.

Протягом останніх років МОК виділяє в своїй діяльності дві основні проблеми. Це, по-перше, збереження єдності міжнародного олімпійського руху, а по-друге, залучення коштів за рахунок комерціалізації олімпійського спорту і його зближення із професійним спортом.

Обидві ці проблеми успішно вирішуються. Єдність олімпійського руху. Усунення протиріч між різними соціальними системами та країнами у сфері олімпійського спорту, ефективність боротьби проти використання спорту в якості аргументу при вирішенні політичних проблем були переконливо доведені підсумками останніх Олімпіад. А про ефективність комерційних програм свідчить бурхливий розвиток олімпійського маркетингу як на міжнародному рівні, так і на рівні національних систем олімпійського спорту в різних країнах, допуску професіоналів до участі в Олімпійських іграх, інтенсивна комерціалізація різних видів олімпійського спорту і, в першу чергу, легкої атлетики.

Разом із тим, інтенсивна комерціалізація і професіоналізація олімпійського спорту і явно виражений прагматичний підхід до олімпійського руху загрожують, на думку багатьох відомих спеціалістів, серйозною деформацією ідей олімпізму.

Утруднена збалансована діяльність МОК, НОК і МСФ. Потребується подальше розширення прав НОК і МСФ в олімпійському русі.

Не менш складним і суперечливим є питання про розширення участі в Олімпійських іграх жінок, які сьогодні позбавлені можливості приймати участь в олімпійських змаганнях з багатьох популярних видів спорту.

Особливою проблемою стає раціональна побудова підготовки спортсменів, їх соціальний захист і охорона здоров'я, так як рівень результатів в олімпійському спорті, велика кількість змагань, у тому числі комерційних, і пов'язані із ними величезні навантаження на організм спортсменів потребують перегляду багатьох положень, що склалися.

Сьогодні МОК знаходиться на етапі, у якого немає аналогів в історії сучасного олімпійського спорту. Процеси модифікації Олімпійських ігор і всього міжнародного олімпійського руху, які відбуваються сьогодні, є настільки значними і принциповими, що однозначно передбачити їх віддалені результати вкрай важко.

4. Особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності.

4.1. Комерціалізація олімпійського спорту

Якщо до Ігор 1894 року в дискусіях і публікаціях домінували проблеми політизації та денаціоналізації, то після Олімпіади в Лос-Анджелесі на перший план висунулися проблеми комерціалізації і професіоналізації олімпійського спорту.

Не одержуючи від своїх урядів достатніх коштів на розвиток спорту вищих досягнень і проведення змагань, спортивні організації ряду країн, використовуючи популярність спорту серед глядачів і фірм-рекламодавців, пішли на активний його розпродаж як товару. Кошти від рекламно-спонсорської і ліцензійної діяльності, від продажу прав на телетрансляцію змагань стали одним із основних джерел фінансування окремих видів спорту в США, ФРГ, Великобританії, Швеції й інших країнах.

В 1981 році МОК несподівано для багатьох вирішив використати у комерційних цілях піктограми (графічні зображення, які символізують види спорту, які входять до програми Ігор). Швейцарська газета "Шпорт"

охарактеризувала цей крок як “ історичну епоху в розвитку спорту, радикальний розрив із минулим і епохальний крок у майбутнє”.

Не всі навіть західні спортивні керівники беззастережно сприймають комерційну політику, яку проводить МОК, вважаючи, що МОК зробив помилку, коли цілком відмовився від права на рекламу із використанням символіки на користь фірми ІСЛ.

Про розміри доходів МОК від рекламно-спонсорської та ліцензійної діяльності достовірних даних немає, тому що МОК, як і інші спортивні організації, старається не афішувати цю сторону справи.

Починаючи зі середини 80-х років в процесі комерціалізації олімпійського спорту виявилися задіяними всі організації, які приймають участь у міжнародному олімпійському русі, включаючи і самих спортсменів.

Під впливом комерціалізації відбувається процес трансформації ціннісних характеристик спорту, втрачається виховна функція спорту і Олімпійських ігор.

Комерціалізація призводить до перемін в окремих видах спорту, до змін правил змагань, їх пристосуванню до організації численних змагань “за запрошенням”.

В умовах активної комерціалізації спорту стало важко відстоювати доцільність надання йому фінансової допомоги зі сторони держави.

Відбувається дискримінація окремих видів спорту, які не користуються увагою телебачення, рекламодавців і спонсорів, які віддають перевагу найвидовищнішим видам.

Ще одна проблема полягає в тому, що комерціалізація спорту формує відносно вузьке коло спортивної еліти, яка користується увагою преси, одержує значні, а іноді і виключно великі прибутки від занять спортом, і одночасно віддаляє його від основної маси спортсменів, які не досягли вершин майстерності.

Комерціалізація призводить і до розширення сфери впливу спонсорів на спорт, в структурі спортивних організацій з'являються спеціалісти з маркетингу, бізнесмени втручаються у вирішення спортивних питань,

починаючи із вказівок, у якій формі і з використанням якого інвентарю повинен виступати спортсмен, і до складання розкладу змагань і відбору спортсменів у команди.

Крім того, спеціалісти-медики відзначають, що комерціалізація спорту і збільшення кількості змагань, які носять комерційний характер, ведуть до надмірних фізичних і психологічних навантажень спортсменів.

Ступінь комерціалізації сучасного спорту така, що можливість руйнування спорту і перетворення його у шоу в руках ділків є цілком реальною.

Однак, знехтувати сьогодні процес комерціалізації спорту було б нерозумно. А тому цей процес повинен бути керованим і жорстко контролюватися МОК, МСФ і НОК.

4.2. Професіоналізація олімпійського спорту

Однією із основних тенденцій, які визначають на сучасному етапі розвиток спорту вищих досягнень, є його професіоналізація.

В останні десятиліття заняття спортом вимагають від спортсменів такого рівня самовіддачі, затрат часу, фізичних і психічних навантажень, які неможливі без належного матеріального стимулювання і забезпечення різноманітними послугами.

Природно, у сфері спорту сформувалася велика кількість вузьких спеціалістів – тренерів, спортивних лікарів, учених, масажистів і інших, для кого спорт став сферою їх професійної діяльності.

Професіоналізація поступово охопила і власне спортивну діяльність: підготовка кваліфікованих спортсменів і їх участь у змаганнях фінансуються у найрізноманітніших формах (стипендії, зарплати, компенсації, виплати за рекламу і участь в стартах, премії та ін.) – і цей процес бурхливо розвивається.

В 1981 році поняття “любитель” було виключено і Олімпійської хартії. На основі ретельного вивчення фактів комісія МОК із допуску дійшла висновку, що допуск як на Олімпійські ігри, так і на чемпіонати світу повинен санкціонуватися федераціями”.

В проблемі професіоналізації спорту спірним питанням довго був допуск професіоналів на Олімпійські ігри. В 1986 році МОК на прохання МСФ дозволив допуск професійних футболістів і хокеїстів, а згодом тенісистів і баскетболістів до участі в Олімпійських іграх.

Протягом століть професійний і олімпійський спорт розвивалися самостійно, створюючи кожен свою складну систему змагань, організацій і методики підготовки спортсменів, виховуючи видатних спортсменів, які вражали віртуозною майстерністю і дивовижними досягненнями. Їх зближення – один із найважливіших факторів подальшого прогресу спорту, росту його авторитету як одного із найяскравіших явищ сучасності.

4.3. Олімпійський спорт і політика

Спорт, як складова частина суспільного життя може існувати тільки в тісному взаємозв'язку зі всією політико-економічною системою суспільства. Свідченням цьому сторічна історія олімпійського руху. Класичний приклад – Берлінська Олімпіада (1936 р.), коли спорт і самі Ігри було використано гітлерівським режимом у політичних і націоналістичних цілях. Із виходом на олімпійську арену спортсменів соціалістичних країн Ігри перетворилися у змагання між політичними системами, стали важливою зброєю “холодної війни”. Найбільший вплив політики на олімпійський спорт проявився в ідеологічному протистоянні перш за все між США і СРСР, між ФРН і НДР, між США і Кубою. Політичні дії і засоби масової інформації цих країн багато зробили для того, щоб спорт став ареною політичної боротьби, на якій ворогуючі чи конкуруючі держави могли задовільнити свої амбіції, добитися політичних результатів. Концепція “спорт – поза політикою” і сьогодні має прихильників, але вся практика сучасного спорту свідчить про його тісний зв'язок із політикою.

Аналізуючи зв'язок політики із олімпійським спортом слід виділити декілька напрямків його використання у політичних цілях.

Перший напрямок пов'язаний із тим, що в міру зростання популярності спорту у сучасному світі, росту інтересу широких прошарків населення до спортивних зірок глави держав і урядів, керівники правлячих партій із ціллю підвищення своєї популярності приділяють все більше уваги спорту, видатним спортсменам і тренерам.

Другий напрямок використання спорту у політичних цілях передбачає прагнення урядів різних країн одержати право на проведення престижних міжнародних змагань – перш за все Олімпійських ігор – із ціллю пропаганди економічних успіхів своєї країни, досягнення політичного визнання, якого не вдається добитися іншими засобами.

Третій напрямок пов'язаний із широкомасштабним використанням спорту і Олімпійських ігор для підвищення авторитету різних країн в світовому співтоваристві.

Четвертий напрямок пов'язаний із використанням спорту для демонстрації самостійності зовнішньої та внутрішньої політики чи для демонстрації свого впливу на політику інших країн.

П'ятий напрямок використання спорту вищих досягнень в політичних цілях – це, на жаль, досить широко розповсюджена практика бойкотів великих міжнародних змагань, у тому числі і Олімпійських ігор, із ціллю політичного тиску, дискредитації політики тих чи інших держав, привернення уваги світового співтовариства до проблем сучасного світу.

Шостий напрямок охоплює всі приватні випадки використання спорту і Олімпійських ігор політичними організаціями і окремими особами для привернення уваги світової громадськості до окремих фактів, процесів і явищ, які відбуваються у світі.

3. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Агоністика стародавніх греків. Істмійські, Піфійські, Немейські та інші атлетичні ігри Стародавньої Греції.
2. Спортивні споруди Стародавньої Греції.
3. Легенди та міфи про зародження давньогрецьких Олімпійських ігор.
4. Місце проведення, програма, учасники і переможці Олімпійських ігор Стародавньої Греції.
30. Причини занепаду давньогрецьких Олімпійських ігор.
5. Формування системи міжнародних змагань у кінці XIX на початку XX століття.
6. Формування організаційних структур спорту наприкінці XIX на початку XX століття.
7. Передумови відродження Олімпійських ігор сучасності.
8. Діяльність та роль П'єра де Кубертена у відродженні сучасних Олімпійських ігор.
9. Міжнародний Атлетичний конгрес 1894 року та його значення.
10. Діяльність та роль О.Бутовського у відродженні сучасного олімпійського руху.
11. Ігри першої Олімпіади 1896 року в Афінах та їх значення.
12. Характерні риси Ігор Олімпіад до першої світової війни (Ігри I-V Олімпіад, 1896- 1912 рр.).
13. Особливості проведення Ігор VII-XIV Олімпіад (1920-1948 рр.).
14. Особливості проведення Ігор XV-XXIV Олімпіад (1952-1988 рр.).
15. Особливості проведення Ігор XXV-XXX Олімпіад (1992-2012 рр.).
16. Виникнення та історія проведення зимових Олімпійських ігор. 43. Олімпійська символіка і атрибутика.
17. Діяльність президентів МОК.
18. МОК та особливості його діяльності.
19. Основні проблеми та тенденції у проведенні Олімпійських ігор сучасності.
20. Система комплексних спортивних змагань як складова частина міжнародного спортивного руху (континентальні, регіональні, релігійні та інші ігри).
21. Особливості розвитку міжнародного студентського спортивного руху. Виникнення та проведення Універсіад.
22. Зародження та розвиток параолімпійського руху. Особливості проведення Параолімпійських ігор.
23. Особливості розвитку не олімпійських видів спорту.

Література

1. Сварник М. Посібник з активного відпочинку та туризму для неповносправних / М. Сварник, Я. Грибальський, Ю. Войтюк, Є. Свет, Т. Ревіна, О. Любімов, О. Стадник, О. Волошинський, О. Стрельніков, І. Дібровський, О. Федорович // Навч. посіб. – Л.: Тов-во «Зелений хрест», 2010. – С. 151.
2. Боголюбов В.С., Бистров С.А., Севастьянова С.А. Економічна оцінка інвестицій на підприємствах туризму і готельного господарства: Учеб. посібник. - СПб.: СПбГІЕУ, 2005
3. Стратегія розвитку туризму і курортів. Затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.08.08 р. № 1088-р / www.kmu.gov.ua
4. Бріскін Ю. Вступ до теорії спорту інвалідів : [навч. посіб. для студ. ВНЗ фіз. виховання і спорту] / Юрій Бріскін, Аліна Передерій. – Львів : Апріорі, 2008. – 68 с.: іл. – ISBN 78-966-8256-71-4.
5. Бріскін Ю. Спорт інвалідів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз.виховання і спорту / Ю. Бріскін. – Київ : Олімп. література, 2006. – 262 с. – ISBN 966-7133-79-6.
6. Бріскін Ю. А. Адаптивний спорт. Спеціальні Олімпіади : навч. посіб. /Ю. А. Бріскін. – Львів : Ахіл, 2003. – 128 с.
7. Соболевский В. И. Этико-деонтологические аспекты физкультурно-оздоровительной работы среди инвалидов / Соболевский В. И. // Теория и практика физической культуры. – 1990. – № 1. – С. 48–50.
8. Дефлімпійський спорт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.2014.paralympic.org.ua/>
9. Національний комітет спорту інвалідів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.paralympic.org.ua
10. Спеціальна Олімпіада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: specialolympics.org.ua/